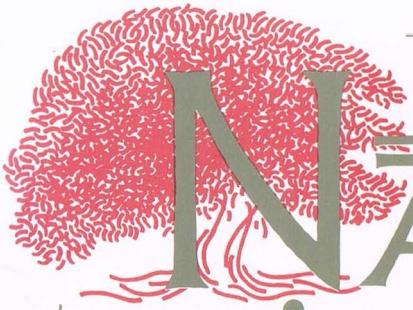

NÂZIM HİKMET

Yatar Bursa Kalesinde

şiirler 4

ADAM

NÂZIM HİKMET *Yatar Bursa Kalesinde* 4 ADAM

Nâzım Hikmet

●

Yatar Bursa Kalesinde

ADAM YAYINLARI

© 1987

Bu kitabın tüm hakları Anadolu Yayıncılık A.Ş.'nindir.

Nâzım Hikmet'in tüm yapıtlarının Türkiye'de yayın ve temsil hakları Anadolu Yayıncılık A.Ş.'nindir. Anadolu Yayıncılık A.Ş.'den yazılı izin alınmadan Nâzım Hikmet'in hiçbir yapıtı parça ya da bütün olarak yayımlanamaz, tiyatro, film ya da radyo ve televizyona uyarlanamaz ve başka biçimlerde işlenemez ve kullanılamaz.

Birinci Basım: Nisan 1990
İkinci Basım: Ekim 1990
Üçüncü Basım: Ocak 1991
Dördüncü Basım: Ağustos 1991
Beşinci Basım: Şubat 1992
Altıncı Basım: Şubat 1993
Yedinci Basım: Kasım 1993
Sekizinci Basım: Mart 1994
Dokuzuncu Basım: Nisan 1995
Onuncu Basım: Ocak 1996

Kapak Düzeni: Aydın Ülken

96.34.Y.0016.363
ISBN 975-418-036-9

Nâzım Hikmet'in bütün yapıtlarını (şiirlerini, oyunlarını, romanlarını, öbür düzyazılarını) bir araya toplayan bu dizi kitaplarda kronolojik sıra uygulanmıştır.

Yalnız şiir bölümünde, şairin çocukluk ve çıraklık dönemi ürünleri (ki bunları kitaplarına almadığı gibi, birçoğunu dergilerde de yayımlamamıştır) ayrı bir ciltte toplanarak şiir kitapları dizisinin en sonuna konmuştur. Bu cilt şairin yetişme yıllarındaki gelişmelerini izlemek isteyenler içindir.

Şiir bölümündeki sıralama, şairin sağlığında yayımlanan, ya da kendi düzenlediği ama yayımlandıklarını görmediği kitaplarının yayın, ya da düzenlenme tarihlerine, kitaplarına girmemiş olan şiirlerinin ise yazılış tarihlerine göredir. Yazılış tarihleri kesinlikle belirlenemeyen şiirlerin yerlerinde kaymalar olabilir. Başta kitapların yayın tarihlerine göre sıralama yapılırken de (iç düzenleri olduğu gibi korunduğu için) şiirler yazılış tarihlerine göre değil, şairin gönlüne göre bir sıralama içindedirler. Amaç çeşitli dönemlerdeki şiirlerin birbirine karışmaması olduğundan, bu tür yer değiştirmelerin gelişmeleri izleme açısından fazla bir sakıncası bulunmadığı açıktır.

Elinizdeki yeni derlemeyle, birbirini tutmayan çeşitli müsveddelerden yola çıkan, savruk, özensiz, acele basımlardaki kargaşaya, sırasında anlamı zedeleyen dizgi düzelti yanlışlarına son verilmiştir.

YAZIŞMA ADRESİ: ADAM YAYINLARI, BÜYÜKDERE CADDESİ ÜÇYOL MEVKİİ, NO: 57 MASLAK-İSTANBUL
TEL: 285 21 52 (12 Hat) TELG: ADAMYAY TELEKS: 26534 rada tr FAX: 276 27 67

Nâzım Hikmet

●

Yatar Bursa Kalesinde

Şiirler: 4

ADAM

1929-1935
YILLARI ARASINDA YAZDIĞI, AMA SAĞLIĞINDA YAYIMLANAN KİTAPLARINA ALMADIĞI ŞİİRLERİ

Şafaklar sarmadan dağları
Işıklarla sular tutuşmadan
Ağları çek, ağları.
Çarpsın karanlıklarla
Dolsun kayıklarımız
Pul pul yanan balıklarla.
Şafaklar sarmadan dağları
Çocuklar çekelim biz ağları.

[İstanbul, 1929]

YENİ SANAT

Döndü
Bin bir volt bin bir amperle döndü motör
Kudurmuş bir rüzgâr gibi vantilatör
Koptu avarasından..
Girdi
Çelik yaylı aklımın som kafasından...

Hey
Hey
Yeni sanatın makinalaşan şaheserini
Kuş sütüyle beslenen kuş kafana sığdırmazsan
Eski sanatın kadın kokan şiirlerinde bulamazsın
Üç kat nasır patlatan avuçlarımın zahmetini!

Sen istersen
Okuma, anlama bizi
Yağsız bir şaft yatağı gibi yanan kalbimizi
Biz haykıralım
Sen kes sesini
Açtık yeni sanatın 4'üncü vitesini
Coşuyoruz artık
Şiirimiz bizim
Konstrüktivizm.

[1930/Resimli Ay, Ekim 1930]

İTİZÂRNAME-İ NÂZIM

Artık bir daha
bir kahkaha
gibi gülmeyecek gözünüzde gözümüz.
Teveccühünüz
mavi bir mücevherdi başımızda.
Başımızdan düşürdük onu,
kaybettik.
Gelemedik, aybettik.
Bizi affedin diyemem.
Zorla değil ya bu,
kim olursa olsun
af dileyemem.
Ve madem ki bu böyledir,
artık bir daha
bir kahkaha
gibi gülmeyecek gözlerimde gözünüz.
Teveccühünüz
mavi bir pırıltı, bir mücevherdir başımda.
Başımdan düşürdüm onu,
kaybettim,
gelemedim aybettim.

[1931]

* * *

Baba!
her yılbaşında
  sana söyleyecek
            bir tek
                sözüm var :
"Seni ne kadar çok seversem
                o kadar
    çok olsun ömründen geçen yıllar..."

Baba!
    Babam, ağabeyim, kardeşim, arkadaşım!
Ne zulüm, ne ölüm, ne korku
                başımı eğemez!
Yalnız senin elini öpmek için
                eğilir başım.
Babam, ağabeyim, kardeşim, arkadaşım...

1/1/1932

NASILSIN?

— İrfan Emin'e akrostiş —

İyi günlerimde çok eller uzanır ellerime,
Resmimi, suratımı baş köşeye asarlar...
Fakat demir kapıların her kapanışında üzerime,
Ardında taş duvarların her kaldığım zaman,
Ne arayan beni, ne soran...

Eeeehh, daha iyi be, bunun böyle olduğu...
Minnetim ve borçluluğum yalnız sana kalsın.
İyi günlerimde benim unuttuğum insan eli
Nasılsın?..

(Bursa Hapisanesi, 15.10.933)

KARIMA BİRİNCİ MEKTUP

33.10.25
Bursa
Hapisane

Anne :
af olursa
nasip olur
üç güne dek
saçlarını okşayabilmek...

Yavrum!
Uyuyamıyorum!
Görünmez kuşlar ötüyor
üstünde kızıl ağaçların.
Alevli bir duman gibi tütüyor
gözümde saçların!

Saçları altın
dudakları nar
koyu kehribar
gözlü sevgilim!
Çıkacağımdan
emin değilim.
Tutmaz bizleri af!..

Bak ne tuhaf
ne güzel
ne harikulâde ışıldıyor
ay ışığı
pencerenin
demirlerinde!
Elbette ben
böyle demirlerle bölünmeyen
aya
kavgaya

ve sana kavuşacağım
günün birinde...

Karı!
Kış geldi
gönder benim yün çorapları!

Birimiz dışında demir kapının
içinde birimiz.
Kim bilir
kaç kış daha geçireceğiz?
Üzülme benim için!

Renk gören
ses duyan başımla
ellerini yüreğimde sıktığım
arkadaşımla
saatları gün
günleri ay
ayları yıl edip devirmem kolay!
Ay ışığı pencerenin demirlerinde
kavuşacağız günün birinde...

Düşmanlara gam.
Dostlara selâm.
Kalbimde çocuklarım.
Seni kucaklarım.
Canın sıkıldıysa bu mektuptan
beni affet!..

Kocan :
Nâzım Hikmet...

HATIRALAR

Hapisane
akşam,
bahar...
Hatıralar
hatıralar!..
Hatıraların teker teker
kımıldandıkları yer,
duyuldukları saat
koklandıkları mevsim!

Bir resim :
Ne çerçeve
ne altında bir isim...
Bakıyor bana :
demirlerin
duvardaki
gölgeleri içinden...
Belki
bu onundur,
belki ötekisinin.
Belki de ikisinin!..
Biri nerde şimdi?
Öbürü nerde?
Ben nerdeyim?
Görünmeyen kuşlar gibi aşarak
dağı, denizi,
yalnız hatıralar
bağlıyor bizi...

31/3/934

YÜRÜMEK

Yürümek;
yürümeyenleri
arkanda boş sokaklar gibi bırakarak,
havaları boydan boya yarıp ikiye
bir mavzer gözü gibi
karanlığın gözüne bakarak
yürümek!..

Yürümek;
dost omuzbaşlarını
omuzlarının yanında duyup,
kelleni orta yere
yüreğini yumruklarının içine koyup
yürümek!..

Yürümek;
yolunda pusuya yattıklarını,
arkadan çelme attıklarını
bilerek
yürümek...

Yürümek;
yürekten
gülerekten
yürümek...

[1935/Resimli Herşey, Aralık 1935]

1937 - 1951
YILLARI ARASINDA YAZDIĞI, AMA SAĞLIĞINDA KENDİ DERLEDİĞİ (VE ANCAK ÖLÜMÜNDEN SONRA BASILABİLEN) KİTAPLARINA ALMADIĞI ŞİİRLERİ

TALİHSİZ YUSUF'UN GEMİSİYLE BARSELON'A SEYAHAT

1.
YUSUF'UN HİKÂYESİ

Kısacık bir hikâyedir
Yusuf'un hikâyesi
fazla durmağa gelmez üzerinde.

Bir dalyan gözcüsüydü Yusuf
Akdeniz limanlarından birinde.
Saatlar bu limanda
çamurlu, çıplak adımlarla yürürdü.
Çarşıda renkli yemişler çürürdü.
Deniz kıyısında çocuklar
iri balık leşlerini sürürdü.

Ve dalyanda Yusuf
göğsünü verip tuzlu, ıslak rüzgâra
direğin tepesinden tükürürdü
suda karpuz kabukları gibi
dizilen kayıklara.
İlkönce o görürdü
suyun altında balıkların
turna kuşları gibi
sürüyle gelişini.
Sevinçsiz ve kedersiz
yapıyordu işini.
Bilmiyordu hünerini düşünmek denen şeyin.
Ne memnundu, ne pişmandı dünyaya geldiğine.

Fakat bir gün yine
saatlar yürürken,
yemişler çürürken
ve çocuklar balık leşlerini sürürken
dalyanda yılan derili uskumrular
ağlara vakitsiz girdiler.
Bunda Yusuf'un günahı yoktu ama
onu direğinden indirdiler.
Suda karpuz kabuğu gibi yüzen kayıklarla
turna kuşları gibi gelen balıklardan
ayrı düşünce Yusuf
Koskoca dünyada bir istavrit gibi aç kaldı.
Bir sabah bir kayık çaldı,
yakalandı o gece.
Ve böylece
kızmayarak, üzülmeyerek
belki de farkında olmadan pek
demirlerin dışından
demirlerin içine geçti.
İçerde esrar içti,
barbut oynadı gardiyana haraç vermeden.
Yedi yerden bıçak yedi bir gece
devrilmedi fakat
kısım ağasını yere sermeden.
İçerde bir orman hayvanı gibi cesur
kurnaz
korkak
doldurdu günlerini
farkında olmayarak.

Ve biz ki şimdi dışardayız,
denizdeyiz,
rüzgârdayız,

yelkenlerin altında Yusuf
iki büklüm
diz üstü oturuyor.
Esmer, kalın bir kadın sesi gibi rüzgâr
ne bir çocuk sevincine
ne kederli ihtiraslara çağırıyor onu.
Ve dalgalar
geçiyor gözlerinden onun
bir damla ışık bırakmayarak.
O ömründe ilk defa olduğu yerden uzak,
o, ömründe ilk defa düşünmeğe çalışıyor.

(Haber Akşam Postası, 1.7.1937)

2.
YOLCULUK

Çizmiş Talihsiz Yusuf
gemisini
mahpusane çeşmesinin taşına.
Çeşmeden
su içen
bir mahpus
bakıyor :
duvarsız denizler aşan geminin
kemanî başına.

Çeşmenin yanında
bembeyaz
bir ağaç,
bir erik ağacı.

Talihsiz Yusuf
bir yelken daha aç,
yaklaştır biraz daha gittiğin yeri.
Ve bir dal
koparıp
erik ağacından
koy ki gemine
gelsin dümen suyunca mahpusane güvercinleri.
Talihsiz Yusuf,
beni de
yolcu al
gemine!
Yüküm ağır değil :
bir kitap
bir resim
bir defter.
Gidelim
kardeşim
gidelim;
dünya dolaşmağa değer!

Kumkale iskelede,
sancakta Hellas Feneri.
Bir balıkçı türküsüdür ağzında yelkenlerimizin
Adalar denizi meltemleri.

Limanlara uğruyoruz birer birer.
Sevinçli, sonsuz bir hayat olan denizler
limanlarda bitiyor.

Dünya limanlarının çoğunda bugün
ölmek kolay, Yusuf,
yaşamak zor!.

Sicilya önlerindeyiz.
Geçiyor yelkenlerimizin yanından
bir açık-deniz vapuru
o, pırıl pırıl, kat kat, koskocaman,
o, yıldızların arasından suya düşmüş
bir dünya gibi.
Biz, seninle, Yusuf,
başımızı kaldırıp ona bakıyoruz
ve o, gözden kaybolana kadar
cıgara üstüne cıgara yakıyoruz.

Adriyatik.
Bir balıkçı gemisine rampa ettik,
haber sorduk İtalya'dan.
Çeşit çeşit ayırırken güvertede kımıldanan balıkları,
Ankonalı bir ihtiyar :
«— İtalya bildiğin gibi,
kaçak Negüs ve muzaffer Duçe bahtiyar!»
dedi.
Ankonalı balıkçının hakkı var.
Geçebildi altın defne dalı
muhteşem palavraya
ve Negüs
banyosuz bir saraydan çıkıp
girdi banyolu bir saraya.

[1937, 14 Nisan / Yedi Gün, 5.5.1937]

3
DENİZDEKİ ŞİŞE

Ölü bir lodos vardı;
suyun üstünde dalgalar
tembel, ağır balıklar gibi yuvarlanıyorlardı.
Yuvarlanıyorlardı dilsiz, sağır;
yuvarlanıyorlardı hiçbir yere çarpmadan,
yenilmeden hiçbir şeye,
hiçbir şeyi yenmeden,
çatlayıp köpüklenmeden;
yuvarlanıyorlardı sonsuz
sonsuz bir can sıkıntısı halinde.

Bu kahrolası dalgaların elinde,
Tunus'un şarkında, Malta'nın şimalinde
tahta bir tabut gibi yüzüyordu teknemiz.
Direklerde, iplerde, kaplamalarda gıcırtılar,
bir ölü duası gibi rüyasız bir sayıklama.
Ve tane tane, bir bir
ömrün kısalığına, ihtiyarlığa, beylik, âdi kederlere dair
korkunç kötü şeyler gelirken aklıma
birdenbire suyun üstünde gördüm onu.
Bir şişe.
Tek başına, yapayalnız.
Küçücük boynu uzanmış güneşe,
topraktan ve insandan uzak
yüzüyordu suyun üstünde batıp çıkarak.
Ve bu sonsuz
ve bu ölü suların
ağır ağır kımıldanan yığını

çoğaltıyor
büyültüyor
dayanılmaz bir hale getiriyordu
onun dehşetli yalnızlığını.

Yusuf geçti dümene
yanaştık ona.
Ve uyandırır gibi bir çocuğu korkulu bir uykudan
onu çekip aldık sudan.
Soğuk, ıslak ve karanlıktı.
İçinden bir kâğıt çıktı.
Okudum :

«Dayanamadık artık!
«1823 senesi 16 Eylülünde,
«Septe Boğazı önünde,
«Gömleğimizi grandi gabya çubuğuna,
süvariyi mizana direğine astık.
«Fakat gitgide daraltarak denizi
«Yelkenler kovalıyor peşimizi.
«Kardeşler!
«Bu şişe elinize geçerse eğer,
«Yolumuzu bekliyenlere
«Septe Boğazı'nda batırılan
«Üç direkli İrma fırkateyninden verin haber!»

Yusuf yüzüme baktı
— Geç kaldık, dedi.
tam bir asır.
—Hayır geç kalmadık, dedim,
Barselon'a gidiyoruz.

[Mayıs 1937/Her Ay, 20.5.1937]

4.
KARANLIKTA KAR YAĞIYOR

Ne mâveradan ses duymak,
ne satırların nescine koymak o «anlaşılmayan şeyi»,
ne bir kuyumcu merakıyla işlemek kafiyeyi,
ne güzel lâf, ne derin kelâm...
Çok şükür
    hepsinin
        hepsinin üstündeyim bu akşam.
Bu akşam
bir sokak şarkıcısıyım hünersiz bir sesim var;
sana,
senin işitemiyeceğin bir şarkıyı söyleyen bir ses.

Karanlıkta kar yağıyor,
sen Madrit kapısındasın.
Karşında en güzel şeylerimizi
    ümidi, hasreti, hürriyeti
        ve çocukları öldüren bir ordu.

Kar yağıyor.
Ve belki bu akşam
ıslak ayakların üşüyordur.
Kar yağıyor
ve ben şimdi düşünürken seni
şurana bir kurşun saplanabilir
ve artık bir daha
        ne kar, ne rüzgâr, ne gece...

Kar yağıyor
ve sen böyle «No pasaran» deyip
Madrit kapısına dikilmeden önce
herhalde vardın.
Kimdin, nerden geldin, ne yapardın?
Ne bileyim,
meselâ :
Astorya kömür ocaklarından gelmiş olabilirsin.
Belki alnında kanlı bir sargı vardır ki
kuzeyde aldığın yarayı saklamaktadır.
Ve belki varoşlarda son kurşunu atan sendin
«Yunkers» motorları yakarken Bilbao'yu.
Veyahut herhangi bir
Konte Fernando Valaskeros de Kortoba'nın çiftliğinde ırgatlık
etmişindir.
Belki «Plasa da Sol»da küçük bir dükkânın vardı,
renkli İspanyol yemişleri satardın.
Belki hiçbir hünerin yoktu, belki gayet güzeldi sesin.
Belki felsefe talebesi, belki hukuk fakültesindensin
ve parçalandı üniversite mahallesinde
bir İtalyan tankının tekerlekleri altında kitapların.
Belki dinsizsin,
belki boynunda bir sicim, bir küçük haç.
Kimsin, adın ne, tevellüdün kaç?
Yüzünü hiç görmedim ve görmeyeceğim.
Bilmiyorum
belki yüzün hatırlatır
Sibirya'da Kolçak'ı yenenleri;
belki yüzünün bir tarafı biraz
bizim Dumlupınar'da yatana benziyordur
ve belki bir parça hatırlatıyorsun Robespiyer'i.

Yüzünü hiç görmedim ve görmeyeceğim,
adımı duymadın ve hiç duymayacaksın.
Aramızda denizler, dağlar,
benim kahrolası aczim
ve «Ademi Müdahale Komitesi» var.
Ben ne senin yanına gelebilir,
ne sana bir kasa kurşun,
bir sandık taze yumurta,
bir çift yün çorap gönderebilirim.
Halbuki biliyorum,
bu soğuk karlı havalarda
iki çıplak çocuk gibi üşümektedir
Madrit kapısını bekleyen ıslak ayakların.
Biliyorum,
ne kadar büyük, ne kadar güzel şey varsa,
insanoğulları daha ne kadar büyük
ne kadar güzel şey yaratacaklarsa,
yani o korkunç hasreti, daüssılâsı içimin
güzel gözlerindedir,
Madrit kapısındaki nöbetçimin.
Ve ben ne yarın, ne dün, ne bu akşam
onu sevmekten başka bir şey yapamam.

[25.12.1937/Haber Akşam Postası, 1 Ocak 1938]

AKDENİZ'DE DOLAŞAN HAYALET

Akdeniz'de bir hayalet dolaşıyor
bir İtalyan neferinin hayaleti.
Sırtında düğmeleri koparılmış ceketi,
sırtında delik deşik, parça parça eti
ve terli şakaklarında kan.

Korkarak
boşluğa yuvarlanmaktan,
gündüz güneşe sarılıp
gece yıldızlara
dolaşıyor Akdeniz'de bağıra bağıra.

Tanıyorum onu ben.
O, sağlığında bir kaçaktı;
ve kurşuna dizilmeseydi eğer
daha yıllarca yaşayacaktı.

Tanıyorum onu ben.
O kaçtı Aduva'da cepheden,
kaçtı yangından kaçan bir hayvan gibi.
Kaçtı ne bir fikir
ne bir dâva
ne bir hak için.
Kaçtı sadece, ölmemek
yaşamak için.

Ölümü bilmiyordu.
Ne Hamlet'i okumuştu, ne Dante'den bir şiir.
Ve yoktu en ufak fikri
kitapların muammaası ölüme dair.

Kurşuna dizilirken
birdenbire aklına gelen
bir düğün duası okuyordu.
O, ölümden değil
ölmekten korkuyordu.
Her şeyden üstün
her şeyden önce
yaşamak istiyordu sadece.

Kadınlı
kadınsız,
tok
aç,
herhangi bir ağaç
bir kuş
bir bulut
bir balık,
bir bardak su
bir avuç toprak
gibi yaşamak...

Ve bu ölmemek
sadece yaşamak isteyen kaçak
bir sabah bir çiçek
bir dalda açarken
dizildi kurşuna.

(1937/Yedi Gün, 9.6.1937)

YAŞAMAK KASİDELERİ I

Dağıldı birdenbire
alnına düşen saçlar.
Birdenbire toprakta bir şeyler kımıldadı.
Bir şeyler konuşuyor
karanlıkta ağaçlar.
Çıplak kolların üşüyecek.

Uzaklarda
görmediğimiz bir yerde
ay doğuyor demek.
O daha yapraklardan inip
senin omuzunu aydınlatarak
gelmedi bize kadar.

Rüzgâr çıkar ay doğarken.
Ağaçlar konuşuyor.
Kolların üşüyecek.

Yukardan
karanlıkta kaybolan dallardan
bir şey düştü ayağının dibine.
Sokuldun bana.
Çıplak etin tüylü bir yemiş kabuğu gibi elimin altında.
Ne bir yürek türküsü, ne «aklı selim»,
ağaçların, kuşların, böceklerin önünde,
karımın eti üstünde
düşünüyor elim.
Bu gece elimin
okuyup yazması yok.

Ne sevgisiz, ne sevgili...
Su başında bir parsın dili
bir asma yaprağı
bir kurt pençesi gibi o.
Kımıldamak, nefes almak, yemek, içmek.
Toprağın altında çatlayan bir çekirdek
gibi elim.
Ne bir yürek türküsü, ne «aklı selim»,
ne sevgisiz, ne sevgili.
Karımın eti üstünde düşünen :
ilk insanın eli.
Toprakta suyu bulan bir kök gibi o
diyor ki bana :
«Yemek, içmek, soğuk, sıcak, kavga, koku,
renk,
ölmek için yaşamak değil,
yaşamak için ölmek...»

Ve şimdi ben
yüzümde dolaşırken dişi kırmızı saçlar,
toprakta bir şeyler kımıldanır
bir şeyler konuşurken karanlıkta ağaçlar
ve uzaklarda
görmediğimiz bir yerde ay doğarken,
elim, karımın eti üstünde,
ağaçların, kuşların, böceklerin önünde,
yaşamak denen şeyin,
su başındaki parsın, çatlayan çekirdeğin,
ilk insanın hakkını istiyorum.

[1937/Yedi Gün, 7.7.1937]

Güneşte
denizin sonunda mavi bir duman gibi
gözümde tütüyorsun.
Yeşil bir erik dalı yüreğim
sen altın tüylü bir yemiş
sallanıyorsun.
Fakat ben seni böyle bir yemiş ve bir duman gibi görmenin yerine
sahiden görmek istiyorum çıplak ayaklarını
sahiden dokunmak istiyorum uzun parmaklı ellerine!..

1938 - 13 İkinciteşrin
İSTANBUL TEVKİFHANESİ

KARA HABER

Erzincan'da bir kuş var
kanadında gümüş yok.
Gitti yârim gelmedi
gayrı bunda bir iş yok.
Oy, dağlar, dağlar, dağlar...
Aldı ellerine kanlı başını
karın ortasında Erzincan ağlar...
O ağlamasın da kimler ağlasın...

Kar yağar lapa lapa
tipidir gelir geçer...
Yan yana sırtüstü yatan ölüler
akşam olur tandıramaz
ateşini yandıramaz...

Gün ağarır, şafak söker
kimsecikler gitmez suya.
Ezilmiş başlarıyla ölüler
vardılar uyanılmaz uykuya.

Ses edip geceye beyaz taşından
kışlanın saati çaldı ikiyi.
Ne çabuk, lahzada bitti yaşamak.
Kimisi altı aylık,
kiminin sakalı ak,
kimi on üç, on dört yaşında;
kimi yola gidecek,
kimisi mektup bekler
yan yana sırtüstü yatan ölüler...

Yayıkta yağ vardı, dövülemedi,
ak peynir torbaya koyulamadı,
hasret gitti ölüler
dünyaya doyulamadı...

Uyanıp kaçamadılar,
kuş olup uçamadılar,
açıldı kuyular kimse inemez.
Erzincan beygiri rahvandır amma
ölüler ata binemez
yan yana sırtüstü yatan ölüler...

1940

Kesemde verecek şeyim
yok. Yüreğimden verdim.
N.H.

HÜNERNÂMEM'DEN MİNYATÜRLER
I

Hünernâmende senin Eşfak
gökyüzü altın bir varaktır,
şeftali dalları hattı tâlik iledir
ve çiçekleri elvan elvan yuvarlaktır.

Hünernâmende sen nakşettin insanları
yüzlerine gölge düşürmeden.
İnsanlarının yedi renktir kaftanları
ve gözleri mükâhhal
başları büyük.
Her ne kadar önde arkada dursalar dahi
hep aynı kamettedir insanlar.
Ve gizlenecek şeyleri yok,
ve evlerinin içi ayân,
ve dağlar insanlardan küçük.

Hünernâmende senin
iki servi arasında diz çökmüş idik
yârimle ben
karşı be karşı.
Benim önümde rahle
rahlede açılmış durur kitap.
Onun kaşları hilâl
elinde lâle.
Lâlenin sâkı uzun
rengi lâal...

Yârimle benim hâlim
insanların ve toprağın hâli.
Baktın da bu hâle dedin Eşfak :
— Hünernâmemde yoktur benim
aç kalmak
ve siperde ölmek ihtimâli...

* * *

Elektrik yanıyor
telgraf direğinde
beyaz evin önünde
yolun kenarında.

Yol aydınlık.

Şubenin bahçesinde cephanelik
ve ağaçlar.

Biliyorum.
dut, akasya, erik.
Bir de kameriye olacak.
Göremiyorum.

Teşrinievvelin biri.
Geceler soğumadı daha.

Polis düdükleri.
Yol tek ü tenha.

Gökyüzünün yarısında bulutlar dolaşıyor.

Böyle hışımla gelen
Zonguldak tirenidir.

Mehtaba rağmen
gökyüzünün öteki yarısında
dağlara yakın
yıldızlar görüyorum.

Tiren demir köprüden geçti.
Işıkları gözükmedi.
Kavakların arkasında kaldılar.

Beyaz evin damında mehtap
Terzi dükkânının önü gölge.

Şehir iki kısım.
Eskisi kalenin dibinde.
Zifirî karanlık.
Orda gaz lambası yakılıyor.
Sene 1940.
Şehirde gaz yok.

Kızlı kahve bu yaz tutulmadı.
Mehtapta
simsiyah camlarında pırıltılar.

Yeni şehir istasyona yakın.
Ağaçların arasında ışıkları.

Bir kadın sesi duydum.
Çocuk çığlıkları.

Kızlı kahvenin önünden
iki erkek hayaleti
yan yana
ağır ağır geçti.
Memurdular sanırım.
Çok vakurdular ve çok yorgun.
Herhalde konuşmuyorlardı.

Beyaz evin yalnız alt katında ışık vardı.
Herhalde yemekteler...

Kalktı tiren.
Acı acı öttürüyor düdüğünü.
Kulak çınlaması gibi.
Senin de kulakların çınlasın karıcığım.

Başladı radyo.
Halkevinden verdiler hoparlöre.

Kalın kalın konuşuyor terziler.
Terzilerin makinası Singer.
1897 modeli.

Cephanelik
karanlık.

Bir tek adam geçti yoldan,
cıgara içiyor.

Valinin otomobili.
Kızları güzeldir.
Geçen hafta Halkevinde büyüğünün
düğünü oldu.

Yoldan bir adam daha geçti.
Köylüydü galiba...

Kavakların orda
tahta bir köprü vardır.

Arsada nişangâhlar
ve bir kümes
— yüzbaşının. —
Tavuklar çoktan uyumadılar mı?

Yine deminki kadın sesi,
acayip bir ses...

Piyasa ediliyor tahta köprüde
ve orası
kavakların dibi aydınlık.

Önce kağnıların sesleri geldi
sonra öküzleriyle kendileri.
Art arda üç taneydiler.
Bir tanesi üzüm yüklüydü.
Kayboldular.
Yolda bir hayli zaman
sesleri kaldı.

Radyo alafranga havalar çalıyor.

Çok uzun sürerse
Belediye reisi kapatır mutlak.
Biliyorum
sevmiyor garp musikisini.

Yine o kadının sesini duydum.
Belki böyle bir ses yoktur.
Geliyor senin sesin kulağıma Pirayem.

Terziler 5 numara gaz lambası yakıyor.
Gazı nerden bulmuşlar?

Radyo kemençeyle taksime başladı.

Dağlar bembeyaz.

Cephanelik
karanlık.

Ankaradan yolcu kamyonu gelip geçti.

Şubenin bahçesinde nöbetçi.
Hayır.
Bir kadın.

Yine çığlıkları çocukların.

Üç insan çıktı beyaz evden.
Durdular.
Baktılar arkalarına.
Yürüdüler.

Tiren işçileri geçiyor yoldan.

Yalnız onlar konuşurlar böyle bağıra bağıra.

Yol aydınlık.

Radyo şarkı söylüyor :
«Ne gelen var, ne haber,
«Gün uzun, yollar uzak!»

Neden?
Halbuki ben
halbuki biz
haber herhalde
ve çok yakında gelecek
biliyoruz...

Çankırı 1940

* * *

İstasyon
bozkırın ortasında durur.
Damına
güneş
vurur,
kar
yağar,
yağmur
düşer;
makasında unutulmuş
tahta bir vagon,
ve yanında bir söğüt vardır.

Bizi dünyaya
kolumuz,
yüreğimiz,
başımız bağlar;
onu dünyaya bağlayan
raylardır...

Siyah gözlü bir kadın
— şef istasyonun karısı —
yaşı belli değil,
ama gözleri siyah,
başörtüsü
yeşil,
alnını koyup cama
bakar,
söğüdün dibinde konuşmadan
oturan
iki adama...

Sol gözü kördür
şef istasyonun;
makasçı topaldır.
Ve tamponları kırıktır makastaki vagonun.
Onları askere almadılar.
Yeşil başörtülü kadın
güldü iki adama.
— Hangisine?
Belli değil! —
Onlar onun
gözlerinin nefreti
ve etinin acısıydı.
Kör : kocasıydı
ve gizlice koynuna giriyordu topalın...

Bozkırda üç insandılar.
Makasta unutulan
tahta vagona benziyorlardı.
Kollarını başka topraklara götürmek,
başka güneşler, başka akşamlar görmek,
bir kavuşma hasretiyle yolculuk
kabil
değil...

Erkeklerin gözleri merhametsiz,
parmakları kalın,
çakalın
ve tilkinin işaretleri
vardır âdetlerinde.
Uçsuz bucaksız yatan
ölü toprağı
taşırlar etlerinde.

Ve etlerini kanatan
yürekleri
bozkırın
sarı
iri
dikenleri gibidir...
Bozkırın ortasında
belki bir dişiyi
paylaşamadıkları için
değil,
1921 senesi, bu üç kişiyi
dünyadan
ümitten
ve insan sevgisinden uzak
yaşamaya mahkûm ettiği için :
Bir gece iki erkekten biri
damaya sürerken taşı,
alnında kanlı bir delik,
masaya düşecek başı.
— Allah
nasibederse —
yeşil başörtülü kadın
ambarda parmakları birbirinin boğazına gömülü
iki ölü
görecek.
Ve tek taş yüzükle
gümüş kösteği
sandığına koyup
götürecek...

1921 senesi
Kânunusaninin sonu.
Sis vardı.

Güneş aydınlatmadı sabaha kadar
karların altında bembeyaz yatan istasyonu.

Gurup zamanı çıktı rüzgâr.
Ve inerken gece
toprağın öbür ucundan
karlı yamçısında karanlığı getiren
bir atlı geldi.

Söğüde bağladı atını.
Elinin tersiyle itip kapının kanadını
girdi içeri.
İki erkek,
hayvanı çullayıp çektiler dama.
Sonra rüyadaymışlar gibi
baktılar karşılarındaki adama :
Sarkık siyah bıyıklı
kısa meşin çizmeliydi.
Konuşmadan yemek yedi.
Ve arada bir
duvara astığı mavzerine bakarak
tabakasından cömert sigaralar yakarak
bir eski hikâye anlatır gibi :
"— Gâvuru yendik, dedi,
bu ayın on birinde.
İnönünde.
Muharebe beş gün beş gece sürdü.
Kan gövdeyi götürdü.
Bizim taraf
benim balta ibik
sütbeyaz Denizli horozum gibi döğüştü.
Hasılı gaziler gazi oldu, şehitler düştü.

Gâvurlar karın üstünde,
top arabaları,
sandık sandık
konyak,
ve altı kamyon bıraktılar.
Ve kaçarken
köyleri köprüleri yaktılar..."
Sustu sarkık siyah bıyıklı süvari.
Ve üst katta dolaşan
kadının terlik sesleri
bir yıldan beri
bu gece
ilk defa
derin
ve cılk bir yara gibi açılmadı
derisinde erkeklerin.
Ve onlar
karanlık uykularından uyanıp
birdenbire anladılar ki
bir büyük kavgada bir büyük dünya vardır.
Ve kendileri kendi yüreklerini yiyen
tilkiler ve çakallardır.

Sabah.
Bozkır beyaz.
Siyah gözlü bir kadın
— yaşı belli değil
ama gözleri siyah,
başörtüsü
yeşil —
alnını koyup cama,
bakıyor karın üstünde uzaklaşan
büyük bir atlıya, küçük topal bir adama...

Çankırı 1940

BEŞ DAKİKA

Bu, bir salı akşamı vukua geldi.
Şehir aydınlık
hava güzeldi.
Belediye bahçesinde kalabalık
dondurma yiyip
gazoz içerek
ajans haberlerini dinliyordu.
Bir çocuk ağladı.
Jandarma teğmeninin kurt köpeği
koştu kapıya doğru.
Birdenbire mavili kadın
en büyük tankların tonajını sordu.
Ve dehşetini bembeyaz elinin
götürürken ağzına
gözlüklü fizik hocası
hoparlörün makanizmasına dair
bilgi veriyordu ki sakat kızına,
bir yaprak düştü kestane ağacından.
Bir adam
utanarak burnunu sildi.
Ve tam
altıyı on geçerek
dediğim hadise vukua geldi.

Piraye, Kemal ve ben
bahçenin dışındayız.
Hoparlör içerde, karşıda.
Hoparlör yeşil boyalı.
Hoparlör duruyor tepesinde
çıplak, uzun, demir bir direğin,
ıslak bir kadın sesiyle konuşuyordu :

«— Cephede düşman
pek çok ölü bırakmıştır.
Bütün bir motorlu kolordu...»
«— Korkma hemşire!
Ne tuhaf bakıyorsun
cephede bırakılan ölülere.
Ölüler insana fenalık etmez.
Şöyle çekil biraz.
Bir çift sözümüz var,
beş dakikalık,
beş dakika biz konuşacağız...
Ben Mafeo,
Ben Con,
Ben Hans,
Ben Jilber!..
Dört adet nefer
yaşayan ölülerden!..»

Kemal kamburunun altında,
Kemal burnundan soluyor.
Piraye'nin altın damarlı yeşil gözleri...
Ben not almayı aklediyorum...
Ve o akşamki sözleri
işte aynen naklediyorum :

«— Dört adet nefer
yaşayan ölülerden.
Ellerimiz yok.
Başımız yok.
Bir öğle sıcağında
düştük toprağa yüzükoyun.
Ellerimizle örttük başımızı.
Ve ağır tanklar geçti üzerlerinden...
Bedenimiz yok.

Fakat acımıyoruz ona
ellerimizle başımıza acıdığımız kadar.

Ben
Jilber
ellerimle övünürdüm.
Kocaman ve kıllıydılar.
Kaç defa dizlerimin üstünde yorgun
düşündüklerini gördüm.
Herhalde benden akıllıydılar.
Ben Jilber.
Ben Bröton köylülerinden.

Ben
Mafeo!
Çok severdim başımı.
Yüreğim onun içindeydi.
Haftada üç gün aç
fakat kendinden emin
dururdu üstünde gövdemin
ince siyah bıyıklarıyla o...
Ben Mafeo.
Ben Napoliten bestekâr.

Ben
Con.
Ellerim
iki albatros gibiydiler
kollarımın ucunda.
Ve bir kırmızı bıçak yarası vardı
soldakinin avucunda.

Ben
Con.
Ben Liverpol limanından, ateşçi...

Ben
Hans.
Metalürjide işçi.
Ellerimin soyu meşhurdur.
İlkönce Mançister tezgâhlarında göründü ceddi
ve 39'da Fransa'ya kan içinde girdiler
ve 48'de Engels'le beraberdiler
ve sonraları ne zaman çocuklardan biri
karanlık görse hayatını
büyük amca ona anlatırdı hatıratını
1871
Paris Komunası'na dair.
Ellerimin soyu meşhurdur.
Babaları 17'de muzaffer oldu.
Bavyera'da kurşuna dizildi kardeşleri
ve teyze çocukları
dövüştü iki yıl İspanya'da.

Tarihin en meşhur ailesindendi ellerim.
Ben Hans.
Ben Prusyalı proleterim...

Ben
Hans,
Ben
Mafeo,
Ben Jilber,
ölüler açık konuşur,
yalan söylemez ölüler.
Ne lüzumundan fazla korkak,
ne lüzumundan fazla cesurduk.
Daha bir gün yaşasaydık
ve her şeye rağmen
nefes alsaydık
bahtiyar olurduk...»

Çankırı 1940

HATİCE — (Piraye, Pirayende.)
Doğum yeri neresi,
kaç yaşında?
Sormadım,
düşünmedim,
bilmiyorum...
Dünyanın en iyi kadını,
dünyanın en güzel kadını,
benim karım.

(Bu bahiste
realite umrumda değil.)

1940 senesi Eylül ayı ortalarında
Çankırı Hapisanesinde başlanan bu kitap
ona ithaf edilmiştir.

★

BİRİNCİ KISIM

«A» harfinden «H» harfine.
(«H» dahil).

★

A

ABDULLAH — (Çiketli; «Kırşehir»).
1940'da doğdu.
Osman'la Hatice'nin oğludur.

★

ABDURRAHMAN — (Dağlızadelerden.)
1296 — 1940

★

AHMET — (Onbaşı.)
Balkan Harbinde gitti,
Seferberlikte gitti,
Yunan harbinde gitti.
«Ha dayan hemşerim sonuna vardık!»
sözü meşhurdur.

★

ADVİYE — Anasıl Kafkasyalı.
Babası 93 muhacirlerinden.
Gelin oldu 1307'de.
Çamaşır yıkadı.
Yemek pişirdi.
Çocuk doğurdu.
1931'de kavuştu rahmeti rahmana.
Tabutuna Selâtin camiinden şal koydular.
(Bir damadı imamdı.)

★

ÂTIFET — (927. Süleymaniye. İstanbul.)
Çorapta çalışır.
(Tophane caddesi. Galata.)
940'da on üç yaşındadır.

AMBARCILAR — (Kasımpaşalı bir aile.
İstanbul.)
Meşhur adamlar yetiştirmiştir.

□

AMBARCI HASAN Efendi.
Bahriyede kolağası. (1281).
1324'de nikâh tazeledi.
(Hakanı Sâkıta yeminli olup
karısı boş düştüğünden.)
Kulaksız'da bakkal. (1327).
1338 senesi Eylül ayında öldü,
mutfakta
yapayalnız...

Çocuklar sokakta marş okuyordu.

□

Ambarcılardan SELİM. (1308).
Tavşan mağazası ustalarından.
(Havuzların marangozhanesi).
İki karısı vardı.
Düşkündü eski hattatlara.
Sabahları bayram yerinden duyulurdu
salâ verirken sesi...
(Küstü ezan okumadı
Arapça yasak olduktan sonra.)
48 yaşında veremden öldü.

□

FUAT
(Ambarcılardan Selim'in oğlu.) (1333).
Tesviyeci. Tersanede.
On sekiz yaşında hapise girdi.
(Dört arkadaş perdeleri indirip
bir kitap okudukları için.)

★

B

BEDRİYE — Gümrük kâtiplerinden Fevzi Beyin kızı.
1935'de dünyaya geldi.
(Üsküdar, İstanbul.)
Aynı yıl öldü.
«Gitti dosdoğru cennetiâlâya,» dediler.
Anası bir hafta ağladı.
Kırkında lokmasını yediler.

★

BURHAN — (Kemankeşzade. Demirel.)
1300 tarihlerinde Sıvas şehrinde doğdu.
Babası kervancı Osman Ağadır.
(Karahisar'da toprak,
Sıvas'da iki mağaza,
150 katır.)
1320'de rüştiyeyi bitirdi.
26'da girdi «Hürriyet ü İtilaf» fırkasına.
Seferberlikte katırları askere aldılar.
Üç kere bedel verdi
(330'dan 34'e kadar.)

Babası 70 yaşında öldü.
Mütareke. İstanbul.
25 altını var.
Ve Rumların elindedir
Anadolu'nun cıgara kâatları...
«Kahrolsun İtilafçılar!»
Büyük Millet Meclisi'ne istida;
«ayyıldız»lı ilk partinin sevkiyatı. (1337).
İlk apartıman. (1340).
Sıvaslı Ahmet Paşa Camii'ni tamir,
on yataklı hastane pavyonu,
ikinci apartıman. (1341).
Demiryolu inşaatı.
(925'den 34'e 800 kilometre.)
35'de film çevirmek fikri.
(Sıvaslı Ahmet Paşaya dair.)
36'da demir soba fabrikası.
Aynı sene içinde
ilk forması neşredildi
Sıvaslı Ahmet Paşa tarihinin.
37'de maden arattı Erzurum dağlarında.
«Tayyare kanadı atölyesi.» (1938).
39'da oğlu Berlin'den dönüyor
inşaat mühendisi olarak.
Ertesi yıl kadınlar Sıvas'a gönderildi.
(Sıvas uzak
ve emin yerdir.)

★

CEVAT — (İzmirli. 1313)
Kamacı ustası.
İmâlâtı Harbiyeden.
İngilize esir düştü 20 yaşında.
Bombay'da öldü.

★

CEVRİYE — (Ressam Ömer Paşa kerimesi,
Cevriye Hanım.)
1310. Kandilli. Boğaziçi. İstanbul.

□

Bir yaşında Sultan sarayına götürüldü.
Babası resmini yaptı üç yaşında.
318'de piyanoya başladı.
10 yaşında Fransızca konuştu.
15'inden 20'sine kadar :
«Kandilli yüzerken uykularda
mehtabı sürükledi sularda.»
Evlendi. (1331).
(Kocası Hariciyede Münir Beydir.)
1332 — Viyana.
35'de İstanbul'a döndüler.
1336 — Paris.
38'de Ankara'yı ziyaret.

Aynı yıl Berlin.
Berlin'de dört sene.
926 — Tokyo.
Tokyo'da iki sene.
Ankara'yı ziyaret.
(928).
929'da Roma'ya doğru;
Akdeniz,
Loyd Triyestino.
Münir Bey yolda sekteden öldü.
İstanbul'a avdet.
Cenaze merasimi;
(gözyaşları ve beyaz eldivenli polisler arasında.)
1930'un sonuna kadar
hatıralar.
31'in yıl başında evlendi
(banka memurlarından Şefik Beyle)
kocası kendinden küçüktür biraz.

★

D

DURSUN — (Giresunlu olması muhtemeldir.)
1935'de Ereğli açıklarında
«Yüce Ülkü» kömür şilebiyle
ve nüfus kâadıyla boğulduğundan
doğum yeri ve tarihi tespit edilemedi![1]

★

[1] Kemal Tahir'in *Toprak Adamları* isimli kitabında bu hususta mütemmim malûmata sonradan rastladım. N.H.

DURMUŞ — (Şabanözü'nün Dalyasan köyünden.
Çankırı.)
Kendisini şahsen tanıdım.
Fıtık ameliyatına dair
bir hikâye anlatır ki
buralarda meşhurdur.
Aynen naklediyorum :
«... Ameliyat bitince
Teslim etti doktor pansumancıya beni.
Lâkin, rezil, taze yara meraklısıymış.
İki saat geçmeden
bezleri çözüverdi...
Bir kandır boşandı arkadaşlar..
Dikişler kopuvermiş.
Rezil güler.
Hastalar susup durur.
Hastalar! dedim.
Hastalarda ses yok.
Hastalar uyumuşlar.
Yapı öylesine büyük,
korktum arkadaşlar.
Yarayı sardı rezil,
dışarda durmaz güler.
Biraz buçuk gün ağardı
kaçtım hastaneden.
Hana vardım.
Köye götürdüler.
Ceza yersin, dedilerse de,
şükür soran olmadı.

★

EMİN — (İhtiyat zabiti).
Konya'da doğdu. (1314).
Büyük taarruzda öldü.
(30 Ağustos 1338).

★

EMİN — (Erzurumlu Emin.) (1315)
A - 1. T - 4. B - 3. den.
Büyük taarruzda öldü.
(1 Eylül 1338).

★

EMİN — (Şoför. Kütahyalı.) (1316).
Sarı Emin diye tanınmıştır.
Büyük taarruzda öldü.
(1 Eylül 1338).

★

EMİN — (Cevdet. Temizel.)
Doktor. (Asabiyeci.)
1310'da doğdu.
(Konsültasyon 7 Türk lirasıdır.)

★

EMİN — (Ulvi. Açıkel.)
İhracatçılarımızdan.
(Üzüm ve incir üzerine.)

□

Ticaret odası neşriyatında
Emin Bey hakkında şu tafsilât var :
«Emin Bey Rüştü Efendinin mahdumu olup
1300 tarihinde İzmir'de dünyaya geldi.
Pederleri geniş mikyasta iş yaparlardı
İngiliz tacirlerinden Vitoller'le.
Bu suretle Emin Beyin ticarete inhimâki
pederinden mevrustur.
Daha pek küçük yaşındayken
ardiyelerden çıkmaz,
seyrederdi heyecanla
incir yüklü develerin gelişini
incir yüklü gemilerin gidişini.
Buna rağmen
pederinin arzusuna boyun eğip
tahsilini ikmal etti Mektebi Mülkiye'de.
Fakat nasibolmadı memuriyet vermesi.
Pederinin vefatı üzerine (1323)
derhal İzmir'e döndü.
Ertesi yıl
İlânı Meşrutiyette onu
yalnız genç bir tacir olarak değil
âteşin bir hatip olarak da görmekteyiz.
Seneler geçti.
Felâketlere uğradık.
Fakat sarsılmadı Emin Beyin ticaret aşkı
ve bugün ilmi, irfanı ve sermayesiyle
karlı bir şahikasıdır Türk ticaret hayatının.»
(T. Odası neşriyatı Broşür No 116
Sayfa 21.)

□

Emin Bey hakkında mütemmim malûmat.
(1940).

Büyük kızı Selma'yı,
ata binmeyi, tabanca atmayı
ve Uşşakizade Halid Ziya'yı sever.
Fikret'e dargındır biraz
(Tarihi Kadim'inden dolayı.)
Refik Halid'e hâlâ düşmandır.
Bir aralık «Serbest Fırka»ya girmiş
fakat çıkmıştır hemen.
(Fırka kapanmadan.)

★

EMİN — (Malatyalı Emin.)
A - 1. T - 3. B - 4. den.
Büyük taarruzda öldü.
(9 Eylül 1338).

★

F

FAİK — Dümelli köyünden. Çankırı. (1314).
FAİK — İstanbullu. Doktor. (1315).

□

Doktor Faik Beyle karşı karşıya
iskemleleri atıp
bozkıra inen taş merdivenlerinde oturuyorduk
bir memleket hastanesinin.
(7.8.940).

Akşamdı. Ortalık alaca karanlıktı.
Karşımızda. Bozkırda. Dümelli Faik.
İçerde otoklavın uğultusu.
(Dümelli'nin karısı ameliyat olacak.)
Doktorla Dümelli konuşuyorlar :
— Barsağı düğümlenmiş
karnını yaracağız.
— Ölür mü ki?
— Karnını yarmazsak ölür mutlaka
karnını yararsak belki kurtulur.
— İki bebesi var.
— Karnını yaracağız.
— Kurtulur mu ki?
— Karnını yararsak belki kurtulur.
— İki bebesi var.
Komşuya koyup geldik.
Bir defa öldü müydü..
— Karnını yarmazsak ölür mutlaka.
— Gece harman yerinde hani,
örtümüz neyimiz de yok.
Bebeler de yanında.
Harman yerinde hani...
«Uy anam!» dedi bağırdı.
Göbeğini bastırıp
bulaştı kıvranmaya...
Ölür mü ki?
Bir ilâç yazıversen...
— İlâç kâr etmez.
Karnını yaracağız...
— Sen bilirsin.
Gece harman yerinde çıplaktık hani.
Bir sarı hap içirsen...
— Karnını yarmaktan başka çare yok.
— Kurtulur mu ki?
— Karnını yarmazsak ölür mutlaka.

— Bebeleri komşuya koyup geldik.
Harman öylece durur...
— Babacığım, kardeşim.
Karnında barsağı düğümlenmiş.
— Çözülmez mi ki?
— Çözülmez kendiliğinden.
Açacağım karnını
barsağı çözeceğim.
— Ellerinle mi?
— Ellerimle.
Gürültüyü duyuyor musun?
Âletleri kaynatıyorlar.
Tertemiz pırıl pırıl.
— Kurtulur mu ki?
— Karnını yarmazsak ölür mutlaka.
— Bir sarı hap.
— Olmaz!
İstersen hastanı al, geri götür.
Senin iznin olmadan
açamayız karnını.
Sen izin vereceksin
ben bıçağı çalacağım.
Kanun böyle yazıyor.
Bir kâat imzalarsın.
— Ne kâadı?
— Razıyım, diye.
Dolaş.
Düşün biraz...
— Ölür mü ki?
— Karnını açmak lâzım.
Lâkin mal senin.
Kanun böyle yazıyor.
— Kurtulur mu ki?

— Karnını yararsak belki kurtulur.
Karnını yarmazsak ölür mutlaka.
Şu ahlatın altına otur.
Düşün.
Sonra gel, kâada bas mührünü.
— Mührüm yok.
— Parmak basarsın...

□

.....
.....
— Bakın Nâzım Bey,
benim adaşa bakın.
Çömeldi oturuyor
Korkuyor sanki
sırtını ağaca dayamaktan.
İçerlerden
stepten geldiğine eminim.
Step damgasını vurur adama.
Beni hiç sevmiyor.
Bana düşman.
Ve ümitsiz.
Ben bu büyük yapıdaki efendiyim.
Sarı bir hap verecek yerde
ona inadına kötülük eden insan.
Tapu kâtibi ve ben,
ikimiz de bir...
Parmak basacak.
İnandığı için değil,
ben öyle emrettiğim için.
Beni sevmiyor.
Bana düşman.

Karısını gördünüz mü?
Bir toprak parçası halinde.
Hastalıktan değil.
Senelerden beri.
Sonra gebe.
İki bebesi de var.
Demek ki hâlâ su ısıtıyor,
hâlâ giriliyor koynuna.
Kafa kâadına baktım.
1321.
Bir yaşında,
bin yaşında olabilir.
Yaşamamış ki...
Meselâ,
ne bileyim,
deniz hakkında fikri yoktur.
Meselâ,
duymamıştır imambayıldının adını.
Ve her seferinde
hayretle bakmıştır.
— eğer varsa —
kocası kurarken saatını.
Ve meselâ,
düşünmemiştir bile
mümkün olabildiğini
gün doğarken uyumanın.
Bakmayın yüzüme öyle muhabbetle!
Ben hapiste yatamam.
Malum,
dünyaya bir kere gelir adam,
ve ölüm
birleştirmiyor,
ayırıyor insanları!

Ben öldükten sonra da o yaşayacak,
o ölecek
ben yaşamakta devam edeceğim.
Güzel ve rahat
yaşamakta müsavat?
Olabilir!..
Fakat bugün yaşamak bir piyango bileti gibi...
Bana dolu çıkmış,
ona boş...
Ne yapalım?
Ama biliyorum,
benim dışımda,
bana bağlı olmadan,
yürüyüp değişmede
insan yığınlarıyla hayat.
Biliyorum...
Fakat şimdilik
memnunum biletimden...
Gözünüzden düşüverdim.
Beni affetmeniz mümkün değil.
Benim de böyle bir şey istediğim yok...
Siz de sevmiyorsunuz beni,
ahlatın altına çömelen de sevmiyor...

★

FAHAMET — (Kavala muhacirlerinden.)
(1330).
Ortaköy'de (İstanbul) tütün işçisi. (1928).
Sultanahmet'de kadın berberi. (1936).
Verem. (1938).
Sinop'da siyasî mahkûm. (1939).

★

FARUK — Tahminen beş yaşında.
Nüfusta kayıtlı değil.
Açlığından başka bir şey hatırlamıyor,
bir de hayal meyal
karanlık bir yerde bir kadın.
Polisin yanında gidiyordu.
«İsmim Faruk,» dedi.
Belki ölmüştür. (1940).

★

G

GALİP — (Şehirlerden birinde doğdu.)
(1300 küsur.)
Tuhaf şeyler düşünmekle meşhurdur.

□

«Kâat helvası yesem her gün,» diye düşündü.
(5 yaşında.)

□

«Mektebe gitsem,» diye düşündü.
(10 yaşında.)

□

«Babamın bıçakçı dükkânından
akşam ezanından önce çıksam,» diye düşündü.
(11 yaşında.)

□

«Sarı iskarpinlerim olsa,
kızlar bana baksalar,» diye düşündü.
(15 yaşında.)

□

«Babam neden kapattı dükkânını?
Ve fabrika benzemiyor babamın dükkânına,»
diye düşündü.
(16 yaşında.)

□

«Yövmiyem artar mı?» diye düşündü.
(20 yaşında.)

□

«Babam ellisinde öldü
ben de böyle tez mi öleceğim?»
diye düşündü.
(21 yaşındayken.)

□

«İşsiz kalırsam,» diye düşündü.
(22 yaşında.)

□

«İşsiz kalırsam,» diye düşündü.
(23 yaşında.)

□

«İşsiz kalırsam,» diye düşündü.
(24 yaşında.)

□

25 yaşında altı ay işsiz kaldı.

□

«İşsiz kalırsam,» diye düşündü
(26 yaşında.)

□

Ve zaman zaman işsiz kalarak
«İşsiz kalırsam,» diye düşündü.
(50 yaşına kadar.)

□

51'inde «İhtiyarladım!» dedi,
«babamdan bir yıl fazla yaşadım.»

□

Şimdi 52 yaşındadır.
Ve saplanıyor kafası geceleri
düşüncelerin en tuhafına :
«Kaç yaşında öleceğim
ve ölürken üzerimde yorgan olacak mı?»
diye düşünüyor.

★

H

HAMDİ — (Çerkeş'in Kavak köyünden.)
338'de dünyaya geldi.
Tuzladılar.
Yumuşaktı.
Sevindiler oğlan olduğuna.
Kırkı çıkmadan
buğdayın dibinden güneşe baktı.
Öğrendi toprakta yatmasını...
Ev karanlık.
Toprak güzeldi.

□

Çiçek çıkardı 339'da.
Ellerini bağladılar.
340'da yürüdü.
341'e kadar
dolaştı dünyadaki 26 haneyi
4 sokağı.
Hayvanları ve yağmuru sevdi.
— Yalnız bayramları helva pişiyordu. —
Ağlamadı artık
anası dayak yerken.

□

Fırtınalı bir kış oldu
1925'e girerken.
(Eski tarih 1342.)
Öküzün bir teki öldü.
Babası gitti askere.
Çok rahmet yağdı.
Çok çok kabak yediler.

Jandarmalar geldi.
«Martinleri» vardı.
Bir karakuş dadandı köydeki civcivlere...

□

926'da beş yaşındaydı.
Bir kötürüm keçiyi emanet ettiler.
Keçiyle kırlara gittiler.
Bir türlü tutamadı bulutları.
Rastlamadı kurda.
Tanıdı otları.
Çok çok bulgur yenildi.

□

Kurak gitti havalar 27'de.
Yarıldı toprak.
Ekin tane almadı.
Uğultular geldi yerden.
Aynı yılın ortasında
babası döndü askerden.
Çok az kabak yediler.

□

Zıpka ve mintan giydi.
Sünnet oldu. (1928).

□

929'da indi Çerkeş pazarına.
Kendisi babasının kucağında, eşekte,
arkada, yerde anası..

Pazarda meyvalar,
ayna, çakı, bıçak...
Çok rahmet yağdı o yıl.
Çok tarhana içildi.
Çok bol oldu kabak.
Ve yine o yıl
tavuğun ardına elini sokup
çıkardı yumurtayı,
Tavuk ölmedi...

□

Fırtınalı bir kış oldu.
1930'da...
Tahsildarı gördü:
atı vardı,
heybesi vardı,
bıyıkları yoktu.

□

Ertesi yıl kızlarla beraber
davar dölü güttüler.
Çorap ve çarık giydi.
(1931 — Teşrinievvel 7.)

□

932'de kızlar
sırtüstü yatırıp
el attılar uçkuruna.
Bağırdı.
Kızların memeleri vardı.

□

Fırtınalı bir kış oldu
1933'e girerken.
Dondu Meral Çayı.
O kış ilk defa gitti balığa.
Merkebe odun sardı.
Canavara rastladılar.
Bir samanlık yandı köyde.
Babası başladı ortakçılığa.
Memelerinden başka şeyleri vardı kızların...

□

34'de on üç yaşındaydı.
Sabanın tutağını emanet ettiler.
Toprakta öküzlerle iki çizgi gelip gittiler.
O gece gizliden tütün içti,
dayak yedi babasından.
Ve ertesi gün
bir kız yatırdı samanlıkta.
Su dökündü.

□

35'de kurak gitti havalar.
Ne tepeler yeşerdi
ne ekin tane aldı.
Bir kız kaçırdılar köyden.
Merkep öldü.
Kesekli olmadı herk.
Vergi bakayaya kaldı.

Babası dövdü anasını bayıltana kadar.
O yıl ilk defa namaza gitti.

□

36'da anası öldü.
Komşular kazdı kabri.
Gördü ağladığını babasının :
yaşlar inceden ince
kara sakalına dökülüyordu.
Uyumadı.
Babasının karşısında cıgara içti.
O yıl çok yağmur yağdı.
Bol bol kabak yediler.

□

Herk kesekli oldu 37'de.
Kabardı toprak.
Çerkeş'de ilk defa karpuz yedi.
Düşündü zengin olmayı,
«100 liram olsa,» dedi...

□

Evlendi.
(1938).
Kavga çıktı dağ yüzünden Türbelilerle,
karanlıkta silâh attı iki taraf.
Vergi bakayaya kaldı.
Yüzük oynadı gençler odasında.

□

Fırtınalı bir kış oldu ertesi yıl.
Teşrininde aynı yılın
üç arkadaş Zonguldak'a indiler.
Şurdan şu tarafa tut
bütün deniz...
Girdi ocağa.
Kânununda aynı yılın
bir sabahtı
kömürün altından çıkardılar.
Kan içinde yüzü gözü,
eller simsiyahtı.
Bir beyaz karyolada
hayata veda etti...
(1338 — 1356).

□

Bir oğlu doğdu 357'de.
Tuzladılar.
Yumuşaktı.
Sevindiler oğlan olduğuna.
Kırkı çıkmadan
buğdayın dibinden güneşe baktı.
Öğrendi toprakta yatmasını.

Ev karanlıksa da henüz
toprak güzeldi...

□

1941'e kadar...

(Sonu var...)

Karıcığım;
Senin kaç yaşında olduğunu
ne düşündüm şimdiye kadar
ne de bundan sonra düşüneceğim.
Sen üç yaşındasın bebeğim
tombul pembe beyaz
şirret şirin ve yaramaz.
Sen on sekiz yaşında sevgilimsin
— kocaman gözlü, ince bilekli geyik —.
Sen anamsın, altmış yaşındasın.
Sen yaşı ve cinsiyeti olmayan arkadaşsın;
büyük kavgamda beraber dövüştüğüm;
bana nasihatların en doğrusunu veren
ve tehlikelerde kanatlarını üstüme geren.
Senin kaç yaşında olduğunu
ne düşündüm şimdiye kadar
ne de bundan sonra düşüneceğim.
Ve inanmıyorum bir kış günü dünyaya geldiğine.
Sen mutlaka baharda doğmuş olmalısın.
toprak uyanırken.

17.12.1940

MANİ

Bursa'da cezaevi.
Kapatmışlar bir devi.
Ellerini ısıtsın,
yüreğimin alevi.

MANİ

Bursa'da bir otel var
İçinde bir güzel var.
Gözlerimin önünde
uzun, beyaz bir el var.

PİRAYENDE

Yepyeni ve çok güzel bir dünyanın insanları gibi sevişmesini bildiğimiz kadar biliyoruz
sevişmesini
bugünkü bedbaht dünyadakiler gibi de.

Sen ki güzelsin
cesursun
iyi ve akıllısın;
artık kayboldu «dün»,
geri dönmez bir daha.
Ve ey kalbimin sahibi;
«yarın» içindedir «bugün»ün
koza tırtılındaki altın kelebek gibi.

Sevgilim;
çekirdekler kabukla örtülüdürler.
Sevgilim;
yıldızlarımızın bahçesinden dal koparma,
yemişlerini kesme dilim dilim.
Koparılmış dal
ve kesilmiş yemişler ölüdürler.

Sen ki cesursun
güzelsin
iyi ve akıllısın;
bahçeyi görebilmektedir bahtiyarlık
durmadan kuruyup
durmadan
yeşeren
bahçeyi.

Durmadan kuruyup
durmadan
yeşeren
bahçeden
geçmez iki kerre aynı rüzgâr.
Ve ey kalbimin sahibi
bugünkü bedbaht dünyadaki insanlar gibi sevişmesini bildiğimiz kadar biliyoruz
sevişmesini de
yarınki dünyadakiler gibi.

25 Ağustos 1942
Bursa Hapisanesi

Hasretini, yokluğunu, sensizliği
bir ateş yanığı gibi öyle acıyla duydum ki yüreğimin etinde,
gitgide çoğalarak
gitgide derinden işleyerek
öyle dayanılmaz oldu ki bu
seni boğabilirdim senden kurtulmak için
çünkü seni o kadar seviyorum.

25-2-43

***

Yıldızlar yandı
sizi seviyorum.
Gece uyandı
sizi seviyorum.
İki yüreğimiz iki insandı
sizi seviyorum
bizden ayrı iki insan.
Ne kadar benziyorlar size
ne kadar benziyorlar bana
ne kadar bize benzemiyorlar.
Bizden iyi
bizden çocuk
bizden cesur.
Biz yüreklerimizden çok akıllıyızdır,
hesaplı
ve fitne fücur.
Şüphe eden biziz, inanan biz,
ihtimaller ve korkular bizim içindir
hasret bizim için.
Ve hattâ biziz ağlayan ve gülen.
Yüreklerimize bühtan etmeyelim,
sevmekten gayrı şey bilmez yüreklerimiz.

Gözümün nuru canım sultanım
sizi seviyorum,
Piraye Hanım
sizi seviyorum.

25-2-43

***

Geldi yıldızlarla birlikte hatıralar,
yine gönlün bir pırıltıya etti rağbet.
Bir dildâden var Nâzım Hikmet
sesten ve ıtırdan ibaret...

1943

***

Ne mutlu bana, ne mutlu,
ışıklı rüyalarla dolu bir bahar uykusu gibiyim,
akar su gibi umutlu
ve buğday tanesi gibi cesurum.

1943

AYŞE'NİN MEKTUPLARI

1.

Bu mektubu yatakta hasta yazıyorum sana.
Burda olsaydın bana ne iyi bakardın.
Leylâ bastı altısına.
Yaşına göre zayıf :
uyutuyorum gündüzleri.
Şimdi uyandırdım :
yanakları pembe pembe
âdeta büyük insanlarınki gibi elâ gözleri,
(farkında mısın
yalnız gözlerimiz değişmiyor,
ve kalıyor hatıralaşmadan orda
iyi ve kötü çocukluğumuz.)
«Babaya mektup yazıyorum, Leylâ», dedim.
«Baba mı?» dedi.
esnedi.
Pek uyku sersemi oluyor bu kız.
Ev halkı selâm eder
Leylâ ve ben ellerinden öperiz.

2.

İyileştim.
Buraları pek güzelleşti.
Bahar.
Yemiş ağaçları en güzel şeyi toprağın.
Hapisanede var mı?
Ordakiler de burdakiler gibi bahar açarak
senin dünyanı güzelleştirebiliyorlar mı?

Leylâ ile hep seni konuşuyoruz :
«Babam mektubu ne zaman alacak?» diye soruyor hep...
«Bu gece yatacağız, sonra alacak, değil mi?» diyor.

Peynirli pide yaptık.
hatırladık seni,
bahçede yedik.
Babamız, sizi özledik.

Şimdi Leylâ'nın bir sürü yaramazlığını söylediler.
Onu bir temiz dövmek için mektubu kesiyorum.

Geldi Leylâ.
Azarladım.
Ağlamaya başladı.
Dövemedim.
Koca çınarın altına, iskemleye oturttum,
bir de batan hırkası vardır
hiç sevmez
giydirdim onu da.
Oturacak minicik burnuyla akşama kadar orda
yapayalnız.
Şimdi sen fena halde acımışsındır.
Ne yapalım fakat,
adam olması için böyle lâzım, babamız.
Başım ağrıyor.
En iyisi hiç çocuğu olmamak,
bunu diyemiyorum bir türlü.
Seviyorum çocukları bütün eziyetleriyle.
On iki çocuğum olsaydı
dünyanın en bahtiyarı ben olurdum,
düşün :
birinin eksiği ötekinde tamam,

kusurlu ayrı ayrı
ama on ikisi birleşince mükemmel bir tek adam
ve onun annesi ben.

3.

Hesabettim :
bugün tam
sen içeri gireli üç sene oluyor
ve ben ağabeyimin evindeyim iki senedir.

«Hapiste günler ağır geçer
ama seneler çabuk,» derdin,
hapiste insanı olan için de öyle :
günler ağır
seneler çabuk.

Ellerinden öperim kocacığım,
babacığımız ellerinden öperiz.

4.

Telâş, kıyamet,
burda bir maskelemektir gidiyor,
herkes maskeliyor evini.
Ben oturmuş masallar okuyorum :
Leylâ'ya değil, kendime.
«Bir varmış, bir yokmuş,» diye başlayan,
«Gökten üç elma düştü : biri size, biri bana,
biri de masalı okuyana,»
diye biten güzel masallar.

İyi günler, iyi günler,
«Onların geleceği yok,» diyenin ağzı kurusun.

5.

Dün
yengemin odasında oturuyoruz,
biri geldi :
«Cemilânım'ın» dedi, «evi,» dedi, «yanıyor.»
Fırladık,
meğerse Şahin Paşaların eviymiş yanan.
Çatısı henüz tutuşmuş, alevler çıkıyordu gittiğimiz zaman.
İtfaiye geç geldi.
Hortumları yoktu.
Hepsi tamam oluncaya kadar ev yandı.
Üç itfaiye neferi düştü balkondan :
birisi ağırca yaralı, ikisi hafif.
Bütün bunlar gözümün önünde oldu.
Hayret ve çaresizlikle bunaldım.
İçindekileri pek tanımam,
ahbaplığım yok,
fakat evi tanırım yirmi seneden beri.
Sanki yirmi yıllık bir dostumu kaybettim.
Alevler karşımda gibi hâlâ.
Sonra düşün ki bugün bir ev, bir şehir, bir dost değil
dünya yanıyor.
Şu bizim çizgili çizgili yusyuvarlak şeyimiz
tutuşmuş dönüyor karanlığın içinde,
(bu işin resmini böyle yapıyorlar da
hep gözümün önünde o.)
Radyo gazetesini dinledim dün akşam :

«Dayandı harp âfeti hudutlarımıza
çepçevre yangındır dört bir yanımız,»
gibi bir söz.
Aklımda bu söz şimdi.
Şimdi öyle canlı bir şey ki yangın benim için,
şöyle bir yan gözle pencereden geceye baksam
göreceğim sanıyorum bahçede çepçevre bütün ağaçların tutuştuğunu.

6.

Sevgilim,
öyle tuhaf günler geçiriyorum ki anlatamam.
Erkenden kalkıyorum :
ortalığı toplamak
yemek pişirmek
dikiş dikmek filân derken gün tamam.
Hiçbir yere gittiğim yok.
Helecan içinde evde oturuyorum.
Bu günler helecanlıyım pek.
Yalnız ben değil
herkes de öyle ya :
oldukları yere sinerek
kulaklarını dikip
bir şeyler dinleyen tavşanlara benziyorlar.
Hani, höt, dese biri,
fırlayıp kaçacaklar bayır aşağı.

Daha yazacak nelerim var
ama aklıma gelmiyor.
Ellerinden öperim.

7.

Bir sürü dünya münasebetsizliğiyle uğraşıyorum.
Hepsini alt etmeye ahdettim.
Yine bekledim piyangoyu
çıkmadı.
Yine alacağım, inadettim,
hem de bak görürsün, elli bin vuracak.
Komşumuz Cemilânım her gün bana geliyor,
ama yalnız bana
biraz da anneme.
Bir saat oturur, gider.
Sen onu tanımazsın,
ama o seni seviyor,
sen de onu sev.
Ne harikulâde kadın.
Güzel elâ gözlerinde kuyruklu sürmeler,
küçücük ağzı boyalı,
yaşı altmışa yakın.
Tansiyonu düşük, kalbi var.
İşi gücü, aklı fikri : resim yapmak.
Kızlığından beri yaparmış.
Kocası ölünce on sene evvel
mücevherlerini satıp Roma'ya gidiyor elli yaşında.
Bereket versin ki satmamış burdaki evini
yoksa dönüşünde acından ölecekmiş kadıncağız.
Şimdi geçiniyor alt katı kiraya verip.
Evi bir âlem :
Püsküller, saçaklar, incik boncuklar,
sonra dağ taş resim :
yağlıboya, pastel,

hepsi birbirinden güzel çıplak kadın resimleri.
Bir iki erkek başı da yok değil,
ama onlar da peri padişahının oğlu.
Sonra o ne tatlı, yumuşak renkler :
şarap tortusu, gülkurusu, yavruağzı,
ve karyağdıların, pembelerin çeşidi,
limonküfü, camgöbeği, zümrüt yeşil
ve pırıl pırıl eflâtun.
Sabahtan akşama kadar
haşır neşir boyalarıyla hâtun.
Burnunda gözlüğü,
(onu yalnız resim yaparken takar,
çünkü dehşetli nefreti var ihtiyarlığı hatırlatan şeylere,
gücenip küsüyor ihtiyarlığının ima edilmesine bile,
insana düşman oluyor âdeta),
ne diyordum,
burnunda gözlüğü fırçalar dişlerinin arasında,
(kırmızı saplı, beş kuruşluk küçük tutkal fırçaları,
çünkü ötekiler çok pahalıymış.
Zaten tuvalini bile kendi yapıyor :
patiskayı tutkalla üstübeçleyip),
ne diyordum,
dişlerinin arasında fırçalar
ve sürmeli gözlerini kısıp süzerek
kendini bir kerre kaptırdı mı renklere
dünya yıkılsa farkında olmuyor.
Nitekim farkında olmamış Şahin Paşaların evi yanarken.
Ertesi gün bana :
«Yazık, göremedim, resme dalmışım, kızım,» dedi,
«fakat yangın yerini gördüm demin
yangın yeri çirkin.

Halbuki alevler güzeldir :
şarabînin, kızılın, turuncunun nüansları,
biraz da gazel yaprağı hattâ.»

İşte benim Cemilânım böyle, şekerim.

8.

Şekerim,
o kadar inanıyorum ki sana
sana benzemek istiyorum.
Doğru dürüst beş sene beraber yaşadık,
üst tarafını hapislerde geçirdin.
Şikâyet etmiyorum,
hayatımız böyle de güzeldi.
Nerde olursan ol,
uzak, yakın,
insan senin iptilâna tutulur.
Sen zatısın iptilânın,
(ne tuhaf söz
başında büyükbabamın fesi
çenesinde kıranta, çember bir sakal,
ama, söz benim.)
Görüyorsun ya, ey cânü tenim,
(böyle denir mi?
ama, içimden geldi)
mektupla halimi arzetmesini bilmiyorum.
Ağzımda sana söylenecek lakırdılar köpürüyor.
Kalemi, kâadı bırak,
yüz yüze gelip
konuşmak seninle :

sesinin yanında
sesimi duymak.

Gözlerinden öperim,
hayır, ellerinden.
Son mektuplarımda «Ellerinden öperim» demiyorum galiba.
Bak da, yaz.
İçim burkuldu,
nasıl olur da öyle demem!

10.

Cemilânım'ın kedisi
bizim civcivi kaptı.
Leylâ sana bunun resmini yaptı,
şimdi getirdi,
o da zarfa konacakmış.
Leylâ'ya göre en mühim hâdise bu.

Belki, hele şükür,
belki, ne yazık,
insan oluyor kızımız artık.

Ellerinden öperim.

12.

Leylâ uyuyor.
Bugünlerde pek iyileşti.
Fakat dün ağzında değnekle iskemleye çıkmış
düşmüş.

Değnek battı damağına.
Bu kadarla geçiştirdik.
Gece yatakta benden gizli ağladı hep.
Ölümden pek korkuyor.
«Ölür müyüm?» diye sorar hemen.
Bu kızda bu ölüm korkusu neden?
Hem anlatsana bana :
nasıl oluyor da çıldırmıyoruz
öleceğimizi bildiğimiz halde?
Yoksa, ben ölmem gibi mi geliyor insana.
Dayım söylüyor :
cephede herkes böyle düşünürmüş,
doğru mu?
Yoksa ölmeye de mi alışıyoruz
ihtiyarlamaya alıştığımız gibi.
Bence bunun sebebi şu :
herbirimizdeki kısalığına rağmen
yaşamak daha kuvvetli ölümden...

Ellerinden öperim.

13.

Burda herkes dışarlara gidiyor,
ama bizim gibi cesaretle oturanlar da var.

Sana bir havadis :
Dün İstanbul'a inmiş Cemilânım,
bilmem nerde halis İngiliz üstübeci varmış, onu almak için,
çünkü beyaz boyasını kendi yapar cevizyağıyla ezip üstübeci.
«Vapura bindim kızım,» diyor.
«çıktım güverteye.

Her taraf havayi maviyle altın sarısı,
biraz gümüşüyle külrengi de karışık.
Gölgeler çok açık mor,
süzme bal gibi bir ışık...
Karşımda iki genç oturuyor :
biri bayan, biri bay.
Bayan inadına çirkin,
bay inadına güzel.
O ne renk, o ne ten, o ne saç.
İnsan değil, pastel,
Bir de açıkkestane bir pardösü giymiş,
kumaş da galiba ipekli biraz,
o ne kıvrımlar,
doyum olmaz.
Sabrettim, sıktım dişimi, nihayet dayanamadım,
gözlüklerimi taktım burnuma,
ilkönce yan gözle, sonra biraz daha, biraz daha cesaret
derken, kapıp koyuverdim kendimi renklerine bayın.
Ben böyle dalmış giderken tıraş yerindeki bir açık yeşile
birdenbire kıyamet koptu, kızım,
âdeta saldırdı üstüme ağzı köpürmüş çirkin bayan.
Yeryüzündeki bütün ölü renkler suratında kadının.
Neler söylemiyor :
Bay nişanlısıymış, ben deliymişim, polise verecekmiş beni,
— Utanmaz, azgın kocakarı, diyor.
Etraftan gülüşüyorlar.
Bay ağzını açmıyor, kırıtıyor sadece.
Erkek değil mi, memnun.
Şükür, çok geçmeden vapur yanaştı köprüye, çıktık.
Ne dersin bu işe, kızım?
Karı kıskandı beni.»

İşte Cemilânım'ın başına gelenler.

Dikkat ettim :
bugün gözlerinde kuyrukları biraz daha uzun sürmeler vardı,
ve «Karı kıskandı beni,» derken
bahtiyardı.

Halil,
kim bilir nasıl gülerdin,
sana geçen yıl
hattâ beş gün önce yazsaydım bu hikâyeyi.
Ama şimdi hiçbir şeye gülmek gelmiyor içinden,
benim de öyle.
Bazan ayıp sayıyor gülmeyi insan.
Bugün 1941 yılı 27 Haziran.

14.

Kocacığım,
dünya ile kessem de alâkamı bir dağın tepesinde yaşasam,
yapamam değil mi?
sıkılırım herhalde.
Hep aklımda fikrimde senin çıkman.
Çık,
bir hafta sonra ölmeye razıyım.
Seni dışarda gördükten sonra ölürüm ben,
ziyanı yok.

Bu mektup burda kesildi kaldı
bekledi iki gün.
Anla, ne haldeyim,
yorgunluktan sinir gelmiş.
Bir sürü ilâç
pis kokulu bir şeyler.

İçmem lâzım,
içerim, sen çıkarsan eğer.
Birbirimize neye mal olduğumuzu anladık bu sefer.
Hiç kavga etmeyiz gibi geliyor bana artık,
yoksa yine eder miyiz dersin?

Sana dehşetli ihtiyacım var.
Bugünlerde çıksan bana ne büyük iyilik edersin.
Hiç bu kadar yapyalnız kalmamıştım.
«Ya annen, ağabeyin, yengen?» deme.
Annem : kederim,
yalnızlığım ötekiler.

15.

Mektubun geldi,
oturdum, okudum, bir güzel ağladım.
Ben artık ağlıyorum.
Senelerdir ağlamadan acı çekmeyi öğrenmiştim.
Şimdi ağlıyorum yine,
bilmem neden?
Beni ağlar görünce Leylâ da ağladı.
Anlaştık bu işte ana kız :
beraber ağlıyoruz.

16.

Biliyorum senin on beş lira hikâyesini :
kendi paltonun dikiş parasını bana göndermeye kalkıyorsun.
Derhal diktir onu.
Benim param var,
kazanıyorum dikiş filân dikip.

Ankara'dan işleme perdeler ısmarladılar,
yatak örtüleri.
Beraber çalışıyoruz Cemilânım'la.
Ben işliyorum,
o da perdelere kocaman güller, menekşeler, kasımpatları yapıyor.
Ayda kırk elli lira kazanıyoruz,
yarısı benim, yarısı onun.
Hattâ biraz para bile biriktirdim.
Âdeta zengin olacağım alacaklarımız takıntıda kalmasa.
Şimdi bunları bırak...
Hitler altı haftada hepsini yenecek diyorlar.
Zor yener.
Eceli gelen köpek...
Ümit yenilir miymiş?
Mahpus karılarına, analarına sorsunlar bunu.
Belki sendeler, düşer gibi olur, ama yenilmez.
Meselâ, ben mahpusun karısı
dehşetli acı çeker, hattâ sarsılabilirim,
nitekim bugünlerde kötüye doğru gidiyorum
doludizgin hem,
fakat imkânı yok yenilmem.
Sonra insanlığı düşün
ve onun ümidini.

17.

Kitaba düştüm,
sabahtan akşama kadar okuyorum.
Kitapları akıllı
kitaplar aptal,
kitaplar büyük
kitaplar çocuk,
kitaplar en uzak, en güzel yolculuk,

fakat kısır
fakat sensiz.

18.

Yavaş yavaş tatsız gelmeye başladı hayat.
Bu ihtiyarlık alâmetidir
biliyorum.
Ne yapalım fakat
onu da hoş karşılamalı.
Ve şimdi senden ve benden değil,
ikimizden bir sualim var :
sen genç kalacaksın,
bunu hissetiğimiz gün bedbaht olacak mıyız?

19.

Herkesle kavga ediyorum
karışıyorum her şeye,
üstüme vazife olmayan işlere sokuyorum burnumu.
Tatsız bir insan oldum velhasıl.
Senin bu hale düşmeni istemem,
yeryüzündeki bütün iyilikler sende olmalı.
İşte saçma sapan bir mektup sana,
artık ben saçma sapan oldum.
Çıktığında benimle iftihar edemeyeceksin,
ne yazık!

Mecmuaların birinde bir şiir okudum
Türkistanlı bir şairden tercüme
bizim şiveye çevrilmiş daha doğrusu.

İsmi «Zafere Dair».
Şair bilfiil dövüşüyormuş cephede,
yirmi bir yaşındaymış,
Semerkant'ta doğmuş.
Belki görmemişsindir diye şiiri yazıyorum sana :

Korkunç ellerinle bastırıp yaranı
dudaklarını kanatarak
dayanılmakta ağrıya.
Gayrı çıplak ve merhametsiz
bir çığlık oldu ümit.
Ve zafer
artık hiçbir şeyi affetmeyecek kadar
tırnakla sökülüp koparılacaktır.

Günler ağır.
Günler ölüm haberleriyle geliyor.
Düşman haşin
zalim
ve kurnaz.
Ölüyor çarpışarak insanlarımız,
halbuki nasıl hakketmişlerdi yaşamayı.
Ölüyor insanlarımız
— ne kadar çok —
sanki şarkılar ve bayraklarla
bir bayram günü nümayişe çıktılar
öyle genç
ve fütursuz.

Günler ağır.
Günler ölüm haberleriyle geliyor.
En güzel dünyaları
yaktık ellerimizle
ve gözümüzde kaybettik ağlamayı :

bizi bir parça hazin ve dimdik bırakıp
gözyaşlarımız gittiler
ve bundan dolayı
biz unuttuk bağışlamayı.

Varılacak yere
kan içinde varılacaktır.
Ve zafer
artık hiçbir şeyi affetmeyecek kadar
tırnakla sökülüp
koparılacaktır.

1941, Sonbahar

Şiiri beğendin mi?
Benim fikrimi sorma!
Konuşacak halim yok.
İçim dolu
ağız ağıza.
Dökülecek çok
ama pek çok derdim var,
canım istemiyor henüz.
Bir gün
çok güneşli bir gün sayfalar dolusu yazarım.

20.

Öğrenip bildireyim diye
bir sürü iş havale etmişsin.
Hiçbirini yapmayacağım.
Yeni bir şey öğrenmek istemiyorum.
Sen öğren
ve bildirme bana.

Ben bugünlerde haberle değil
ümitle yaşamaya mecburum.
Canım hiçbir iş görmek istemiyor.
İçimde bir sabırsızlık
bir sıkıntı var.
Bir şeyler bekliyorum
ama bilmiyorum ne olduğunu.
Bana öyle geliyor ki
şimdi, şimdi, nerdeyse
kapı kendiliğinden açılıverecek
ve o şey apansız içeri girecek.

Yahut da yerimden kalkarak
ayaklarımın ucuna basıp
perdeyi aralık ediversem,
(pencerem ikinci katta olduğu halde)
göreceğim camın üstünde ellerini onun,
(elleri varsa eğer.)

Yahut, kendim de farkında değilim ama
ben bir yolculuğa çıkmak üzereyim,
beni bir yerlere çağıracaklar.

Masada, bir başına, bir kitap duruyor:
Edgar Allan Poe'nin hikâyeleri.
Belki de onun altındadır o,
(kitabın altına sığacak bir şey),
onu oraya kim koyabilir?
Kitabı kaldırıp baksam
mesele kalmayacak :
Fakat kaldırmıyorum kitabı :
aklım kolumu tuttuğundan
yahut da ezamı uzatmak için.

İşte böyle şekerim,
hep içimden «işte böyle» demek geliyor.
Ne tuhaf, değil mi?

Ellerinden öperim.

21.

İki gündür
bahçede toprağın üzerinde kımıldanmadan oturup kitap okuyorum.
Kolumu kaldıracak halim yok.
Cemilânım'daki kiracının çocuğu keman çalıyor.
İlk geldiğim sene yeni başlamıştı kemana :
do, re, mi, fa, sol,
şimdi Çaykovski.
O, bu yıllar içinde bir iş yaptı demek.
Ben ne yaptım, peki?
Yıllarım balıksız bir deniz gibi boş aktı ve akmakta.
Ne için yaşıyorum?
Bahçede annemin kasımpatları açmış renk renk.
Seyrediyorum onları iki gündür.
Kasımpatlarını seyretmek
Ömer Rıza'nın tercümesi bir roman okumak
ve komşunun kemanını dinlemek için yaşamak
kâfi mi?
Hiç olmazsa kasımpatları yetiştiren ben olsaydım..

Bu günler belki gelirim sana.
Konuşmak için değil
sadece yüzüne bakmak için.
Belki senin yüzünde bulurum aradığımı.
Bütün gördüğüm yüzler lakayıt
hissiz.
Senin yüzün nasıl?

22.

Kocacığım,
kendimi dehşetli zavallı buluyorum.
Acıyorum kendime.
Bu da pek azaplı bir şey.
Beni unutma.
Ellerinden öperim.

23.

Kocacığım,
gözlerimi tavana dikerek
upuzun, sırtüstü yatmak.
Renkleri mümkün olduğu kadar silip
sesleri mümkün olduğu kadar yumuşatmak.
Buna dehşetli ihtiyacım var.
Sakin bir yerde, beyaz bir oda,
küçük bir karyola,
hayır, büyük bir karyola ve içinde ben uzanmışım,
sen başucumda oturup sessiz bekliyorsun beni.
Daha bunun gibi bir sürü şeyler
hep istirahata dair.

Yağmur çamur
üç gündür arıyorum Kartallı Kâzım'ı,
gitmiş.
Sana çiroz gönderemedim :
bitmiş.
Elbiseni burada satmaya imkân yok,
herkes bir şeylerini satıyor
ve zenginler «bir şeyler» değil,
apartıman satın alıyor.

24.

Artık burda oturamam.
Hisara gidip ev arayacağım.
Evi tutmam lâzım,
kömür alabilmem için evi tutmam lâzım.
Kendi evleri için dört ton yazılmış birader bey,
bizim ismimizi de katmış içine.
Bu yüzden kömür vermiyorlar bana.
Ayrı semte taşınırsam alabilirim.
Farkındayım,
bu işlere aklın ermiyor.
Zaten dışardayken de bakkaldan bile bir şey almasını bilmezdin.
Ve gülerek güvenirdin insanlara.
Elbette huyun değişmedi
içeri girdikten sonra.

25.

Telefon etti dayım :
«Bizim hatun söylüyor,» dedi,
«orda annen ve sen rahat değilmişsiniz.
Derhal eşyanızı bir arabaya koyunuz
ve geliniz buraya.
Annen ihtiyar, sükûna ihtiyacı var.
Sen felâketzede bir kadınsın zaten
daha fazlasına tahammülün yok.
İzzetinefsinizi kırdırmayınız
derhal geliniz,» dedi.
Telefonun ötesinde konuşuyor, o,
telefonun bu yanında ben ağlıyordum.

26.

Ah şekerim, ah şekerim,
Cemilânım öldü.
Ölürken yanında ben vardım,
gitti.
Öleceği aklıma gelmedi hiç.
Bir otomobil nasıl durursa öyle durdu
ve bitti.
Duvarlarda kaldı şarabîler, havayi maviler, altın sarıları.
Ne tuhaf,
son nefes derlerdi, anlamazdım,
şimdi ne demek olduğunu biliyorum :
her şeyi bırakıp
bir daha dönmemek üzre hiçbir yere, hiçbir şeye, birdenbire gidersin.
Bu ölüm beni ayılttı.
Sucuk pastırma geldi avukattan
gönderiyorum sana da
afiyetle yersin.

28.

Otuz beş yaşındayım
(şaştın mı?)
her beş senede bir büyürüm ben,
(beş senelik plan meselesi mi?)
Görürsün bak,
yeni odamda yeni bir hayatım olacak,
yeniden yaşamaya başlayacağım,
insanları unutup
tekrar tanıyacağım yeniden,

ya dost olacağım onlarla
yahut hiçbir şey.
İşte sana bir sürü ukalalık,
karınız acayip bir mahlûktur bayım.
Şimdi yine eşya toplayacağım.
Ne de çok eşyam varmış,
hepsi de bir tek odaya nasıl sığarmış
nasıl sığacak?

29.

Taşındım.
Bunları dayımın evinde yeni odamda yazıyorum sana.
Bugün pazar.
Saat yarım.
Dayım radyoyu açtı.
İngiltere'yi dinliyor.
Rostof şehri kurtarılmış.
Hatırlıyor musun,
Leylâ yedi aylıkken kuşpalazı olmuştu.
Geç kalmışız.
«Hemen ameliyat» dedi doktor.
Susuz bir balık gibi yavrum ağzını açmış, yatıyor.
Ufacık boğazında koskocaman hırıltılar.
Kollarında hareket yok
yalnız tombul, minik bacaklarını kımıldatıyor.
Hatırladın mı babası?
Doktorun âletleri geldi mi gözünün önüne?
O pırıldayan şey neşterdi, değil mi?
O ne kadar çok gazlı bez, pamuk?
Beni niçin dışarı çıkardınız?
Ben buna nasıl razı oldum, nasıl?

Bekledim kapının önünde
tırnaklarımı yiyip muttasıl,
(halbuki hiç de yaptığım iş değildir).
Birdenbire sen açtın kapıyı
ıslaktı gözlerin.
Doktor dokundu omzuma :
«Geçmiş olsun, yenge,» dedi.
Ve ancak altıncı gece
(Leylâ mışıl mışıl uyuyor
küçük bir dünya gibi nefes alıyordu),
gözlerimin içine bakıp doktor,
bir hayli bahtiyar, biraz mağrur :
«Eh, kızını kurtardık, yenge,» deyince
birdenbire müthiş bir sevinç sonra tuhaf bir kederle burkuldu içim.
Öyle ya,
düşün bir defa :
en çok benim olan, benden olan bir şey
kurtulmuştu benim en küçük bir yardımım olmadan.
Benim çocuğum
yeniden dünyaya gelmişti bensiz,
benim dışımda.

Ne dersin?
Nasıl bir sebep olabilir
şimdi bunu birdenbire hatırlayışımda?

30.

Bir gün sonra : 942.
Yılbaşında orda bir piyango alınız :
müşterek.
Beni de ortak ediniz.

32.

Telgrafını aldım.
Cevap vermedim.
Süleyman'ın mektubu gecikir :
merak —
telgraf.
benden iki gün mektup gelmez :
merak —
telgraf,
Niçin biraz daha soğukkanlı değilsin?
Kızma.
Dünyanın bugünkü halinde ölümün ne kıymeti var?
Her gün sürüyle adam ölüyor
ben de ölürsem ne çıkar?
Öyle ya ancak ölürsem sana mektup yazmam.
Bir daha telgraf çekme,
sinirleniyorum :
kötü bir haber getiriyor gibi geliyor bana.
Üzüntü içindeyim zaten, şekerim —
Üzüntülerim :
kömür, ekmek, filân gibi şeyler.
Havalar soğudu,
odamda ateş yok.
Bir başıma oturdum
mektup yazıyorum sana.
Odanın neresinde oturduğumu yazsam
bilmezsin,
bu, senin görmediğin üçüncü evimizdir.
Dur resmini yapayım :
Bu iskemle, bu masa, bu pencere,
bunlar çiçekler.

Bu koltuk (içinde ben varım).
Şurası dolap gibi bir şey :
alabilirsem kömürlerimi koyarım.
Bu gördüğün hem yük, hem mutfak.
Şu da senin dede mirası meşhur kütüphanen.
Duvara iyi bak :
senin resmin
altında benimkisi.
●dam bu kadar geniş değil
ya eşyaları küçük yaptım
ya odam büyük kaçtı biraz.
Biçimsiz oldu velhasıl.
Karınız belki bir gün sahici bir ev yapar
ama resmini yapamaz.

33.

Doktor ne dedi?
Bana iyice yaz.
Ciğerlerin mi zayıf?
Rontgensiz olmaz.
İhmal etme kuzum.
İyi bak kendine.
Kendin için değil benim için iyi bak.
Gündüzleri yat.
Ayşe benim uyumamı istiyor diye uyu.
Çok üzülüyorum.
Ama sakın üzülüyorum diye beni aldatmaya kalkma.
Bana her şeyin doğrusunu bildir.
Beni küçük felâketler yıkar
büyük felâketlerde daima cesurum.

34.

Bana para gönderiyorsun,
teşekkür ederim.
Ama çok üzüldüm :
pek gücüme gidiyor benim için çalışman oralarda.
nefret ediyorum kendi kendimden.

35.

Seni severim.
Bunu sen de pek iyi bilirsin.
Fakat ilânı aşk etmek bana çok komik gelir :
konuşmak en kolay harekettir.

36.

Leylâ mektebe başladı.
Pek şeker mektepli oldu.
Dün büyük bir ciddiyetle geçti karşıma
ve minicik burnunu havaya kaldırarak :
«Anne,» dedi,
«babamız niye zengin değil?»
«Zengin olmak çok kolay da ondan,» dedim,
«çalışmak istemez
akıl istemez,
halbuki babamız da çalışıyor insanların çoğu gibi,
insanların çoğu gibi akıllıdır.»
Leylâ düşündü,
sonra her nedense biraz dargın konuştu :

«Öyleyse ben zengin olurum, anne,
sen bana tembel, akılsız, diyorsun ya.»

Hanım kızınız hakikaten akılsız.
Şimdi mektubu bırakıp ona hesap öğretmeye çalıştım.
Uğraştım kafam çatlayıncaya kadar,
imkânı yok.
İki elinde on parmak olduğunu bile öğretemedim.
İki kuzuya üç kattık, olmadı,
denize üç taş bir, iki taş bir attık, olmadı, olmadı.
Sersemledik ikimiz de
bıraktık.
Felâket.
Biz bu kızla ne yapacağız?
Yeni bir usul biliyorsan yaz.
Yarın fasulyayla öğretmeye çalışırım.
Bakalım nasıl olur?
Ha,
ben burda dehşetli merak sardım arıcılığa,
iki büyük kitap okudum.
Dayımın kovanları var :
bal aldım kovanlardan.
Korkum yok
okşayabiliyorum sırtını arının.
Çok meraklı ince bir iş.
Muhakkak arılarım olacak
ve her sabah sen bal süreceksin ekmeğine.

İşte böyle şekerim,
sana birçok şeyler yazdım
hiçbir şey yazmamış gibiyim ama,
bir eksiklik var
nedir, bilmem.

37.

Her kadın saçmadır sevdiği zaman,
bırak da içimden seveyim seni
açığa vurmadan.

38.

Şekerim,
on dört buçuk lirayı
ve kenarında hasret yazısını aldım
teşekkür ederim.

39.

Senin kafan hasta şekerim.
Ben de hasta olmuştum :
bir ikindiüstü kendimi kuyuya atmak isteyecek kadar
ve kaç gece sabahladım ellerim dizlerimde.
Bende bir sebep vardı, bir de hakikat.
Sende yalnız sebep var :
benden uzaksın
ben İstanbul gibi yerlerde bir başımayım
ve ihtimallerle yüklüdür hayat.
«Beni anlamadın, bu değil,» diyeceksin.
Geç bir kalem
ben seni bilirim.
Beni her zaman göresin gelirdi, severdin beni her zaman.
Doğru olalım :
Sen beni kıskanıyorsun.
Kafanda bir sürü şeyler yaratıp
her yalnız insan gibi,
yarattıklarına kendin de inanıyorsun.

Sen beni kıskanıyorsun,
ve benim gülmem tutuyor.
Ben aşkı : hürmet
muhabbet
sadakat, diye anlarım,
(Yaşasın hürriyet adalet şarkısına benzedi mi, diyorsun,
ne dersen de,)
halbuki aşk sadece muhabbet sende.
Ve bizzat sen çok iyi bilirsin, yalnız sen :
ben kabul etmem «bir zaaf ânı» denen şeyi.
Öyle kızıyorum ki sana
sevmiyorum hiç kimseyi,
ne seni, ne kızımı.
Hem biliyorum bu evhama neden düştüğünü :
ben içerde olsaydım
sen dışarda aldatırdın beni.
İçerde olmama ne lüzum var?
İkimiz de dışardayken beni aldatmadın mı?
Sen alçaksın
ve dışarı çıkar çıkmaz
beni yine aldatacaksın.

Senin tuzlu balıkları hemen gönderemezsem kusura bakma,
çünkü tenekeye konacak
teneke lehimlenecek,
unutma benim dağbaşında oturduğumu.

40.

Pahalılıkla ne âlemdesin?
Paran yetişiyor mu?
Süleyman ne yapıyor acaba?
Oğlanın parası da yoktur.
Altmış kuruşa ekmek yiyecekmişiz —

Bu gidişle halimiz ne olacak?
Elalemeyn işini beğendim doğrusu.
Keyiflendim.
Haydi hayırlısı.
Ellerinden öperim.

41.

Mektubunu aldım.
Tam zamanında yetişti imdadıma.
Hayvanın biri :
senin Erzurum'a sürüldüğünü
ve kaçıyor diye yolda arkadan vurulup öldürüldüğünü söylemiş.
Sen de son mektubunda :
«Burdan gidersem,» diyordun.
Deliye döndüm.
Şaşırdım ne yapacağımı.
Gözlerim şişti ağlamaktan.
Neyse uzun sürmedi, akşama mektubun geldi.
Dünyalar benim oldu.
Büyük bir hastalıktan kalkmış gibiyim.

42.

Alman taarruzu yavaşladı.
Burda bile yağmurlar başladı.
Yağmurun altında yalnayak koşmaya bayılıyor Leylâ.
Stalingrad dayanıyor hâlâ :
mevsim meselesi, diyorlar,
yalan,
dayanmak meselesi.

Dayanmanın ne olduğunu anneler bilir,
bir anne gibi dayanıyor bu şehir.

43.

Burda hali berbatmış hapisanenin :
her gün ölü çıkıyormuş.
Bite karşı iyidir naftalin
üzerinde taşı, yatağına serp.
Kâfuru da fena değil,
lizol da kullan.
Dikkat et kuzum,
sade çamaşır değişmekle olmaz.

44.

Evimin içinde ayağının sesini duymak istiyorum,
istiyorum ki kapımı çalasın
sana kendi elimle açayım kapımı.
Fakat kunduralarını taşlıkta çıkar kuzum çamurluysalar,
terliklerin seni bekliyor zaten.

Sana kendi elimle yemek pişirmek istiyorum,
kendi elimle kurmak soframızı.
Yalnız,
bulaşığı yine eskisi gibi beraber yıkarız.

Seninle aynı kitapları okumak istiyorum,
(elbet yine anlatırsın bana anlamadığım yer olursa).
Kendi elimle yıkamak istiyorum çamaşırlarını
ve söküklerini dikmek.

Ve istiyorum ki kendi elimle alayım tozunu yazı masanın,
(darmadağınıklığını bozmaya kıyamadan).
Fakat artık
sen de minderin üstünde unutmazsın yanar piponu
ve külünü dökmezsin döşemeye.

Çalıştığın yerde seninle yan yana çalışmak istiyorum,
dövüştüğün yerde yine yan yana dövüşmek,
(ekonomik istiklâl için
ve ev işleri esirliğinden filân kurtulmak için değil)
burnunun dibinden ayrılmamak için.

Ve nihayet
en dehşetli hakkımı
seninle aynı yastıkta uyumak istiyorum
ve çocuk doğurmak sana
en az daha iki tane...

45.

Resmini aldım :
altında 5.1.943 yazıyor,
başka bir şey yok,
imzalamayı bile unutmuşsun.
Seni zayıf buldum resminde
üzüldüm.
Hava dehşetli soğuk.
Bitti kömürümüz,
bahçeden odun kesip yakıyoruz.
ıslak bir kedi yavrusu gibi üşüyor Leylâ.
Yaramazlık bile edemiyor artık.
Yaramazlık etsin diye kışkırtıyorum
ama nafile.

Burda her şeyler ateş pahası.
Bilmem, ne yapacağız?
Siz ne haldesiniz?
Hapiste de ekmek vesikayla mı?
Sana şekerim demek için bile halim yok.
Şekerim, bana öyle geliyor ki bu hava ısınmayacak.

46.

Dört çocuklu bir kadın var.
Ah şekerim,
bilsen dediklerini.
Kaçıyor çocuklarından :
«Anne, açız,» diye feryadediyorlarmış.
Ona ayda iki buçuk lira veriyorum,
o da bana su taşıdı bütün kış
kolayladı işlerimi.
Fakirler hiçbir şeyin altında kalmak istemez.

Çocukları Millet Bahçesi'ne gidiyor geçen gün,
bahçıvanlar izinli,
yalnız bir tanesi orda
kolluyorlar onu
ve havuzun kırmızı balıklarından tutup
getiriyorlar eve.
Fatma'nın anlatması :
pişirilirken yetişmiş.
Ama ben şüpheliyim,
yarı pişmiş,
yarı diri
bir kısmı çocukların karnına gittikten sonra yetişiyor anneleri
ve kalanları fırlatıyor sokağa.
Balıklar başlayınca toprakta kıvranmaya
alıp küpün içine atıyor.

Gelip bana anlatıyor.
Çocuklara yemek yolladım
ve istedim balıkları.
Fevkalâde şeyler :
üç tane.
En büyükleri çok ağır yaralı,
bir türlü gelmiyor kendine
ölmüyor da.
Öldüreyim diyorum bazan
kurtulsun ıstıraptan,
sonra kıyamıyorum iyi olur diye belki.
Öyle kocaman kırmızı ve yaşamak hırsıyla öyle güzel ki.
Ortancası bu sabah öldü.
Bahçede yanaşma köpek Tomar'a verdim.
Onun da gıdaya ihtiyacı vardı.
Nefes aldığı müddetçe tedavi edeceğim büyüğünü.
Ama sonra
o da ölürse
onu da vereceğim Tomar'a,
bir kutuya koyup bahçeye gömeceğim,
demiyorum,
harp kurtardı insanları züppelikten.

En küçükleri dünyanın en şirin şeyi.
Kulağı ve kuyruğu yırtık
ve pulları dökülmüş sırtıyla kavanozda geziyor.
Şimdi ona bir isim bul,
öyle bir şey olsun ki
Alamanların elinden kurtulsun :
bir şehir
bir gemi
bir insan.

Hayır olmaz :
aç çocukları Alamanların yerine koyuyoruz.
Halbuki Alamanların öldürmesi açlıklarından değil
her canlı şeye düşman olduklarından.
Hem sen ne dersen de,
— teşkilât, zor belâsı, korku —
(öldürmek korkudan daha mı kolay?)
onlar insanların her güzel şeyine topyekûn kasdettiler
ve ben artık sevmiyorum topyekûn Alaman milletini.

47.

Şimdiye kadar olmadığım gibi âşığım sana.
Bu, benim için yeni bir şey.
Belki de yaş meselesi.
Gelip onu öldüreceksin diye korkuyorum âdeta.
İçimdeki bu muazzam mahlûk
yanlış bir bakışla devrilebilir.
Her şeyden büyük olan insan
tek kurşunla yıkılmıyor mu?
Korkuyorum.
Ellerinden öperim.

48.

İtalya düştü.
Her gün yeni hadiseler bekliyorum.
Ağır gidiyor gibi geliyor bana.
Mademki dönemeç göründü artık :
daha hızlı, daha çabuk.

rüzgâr gibi, kurşun gibi, yıldırım gibi.
— Ha, bana bak,
saçlarımı kestirdim, diyorsun,
sebebi
bit falan mı? —
Burda yeni peygamberler türedi birdenbire :
«Ben demiştim,
ben görmüştüm,
ben önceden söylemiştim,
bundan da böyle benim dediklerim çıkacak,» diyorlar.
Nasıl da utanmıyorlar, şaşıyorum.
Ne böyle bir şey söylemişlerdi,
ne de çıkası gözleri olup biteni görebilir.
Hani bir âyet varmış :
«Biz onların gözlerini perdeledik
bakarlar
fakat göremezler,»
gibi bir söz,
— böyle bir şey yok da ben mi uyduruyorum,
her neyse, —
işte onlar bu haldeler
ve öyle kalacaklar.

Kızınız şimdi mektepten geldi.
Koşmuş,
kızarmış yanakları,
gözleri güneş dolu.
Anasının çocukluğu gibi güzeldi.
Anası şimdi de güzeldir, diyeceksiniz,
teşekkür ederim.

Dedenizin kütüphanesi önünde yazıyorum bu mektubu.
Karşımda resimleriniz :
âdeta burnumun dibinde.

Biri mahzun
    biri gayet canlı,
benim de sevdiğim canlı olan.
Ve sonra...
Çevirin gözlerinizi duvara —
bana pek çapkın bakıyorsun.

Mektup postaya gidiyor
telâşla ellerinden öperim.

[Ağustos - 1943]

***

«Dışarda kuşlar ötüyor.
Dağlar kırmızı ve çıplaktırlar.
Kavakların kılçıkları sarımtırak yaprakların altında kaldı.
Deminden beri kocaman bir leylek
sabırlı ve hamarat,
önümüzdeki viranelikten çer-çöp topluyor yuvası için.
Burdan bakılınca şehir :
terkedilmiş gibi bomboş görünmektedir.
Uzaktaki saat on biri çaldı.
Bütün nikbinliğim,
şu bitmez tükenmez
nevi şahsına münhasır hazinem
dolup dolup taşıyor.
Pek yakında kurtulacağız, diyorum,
inadediyorum.
Kestim mektubu.
Saatler geçti.
Avluya indim.
Nefis bir güneş var.
Ah, gözünü sevdiğimin bozkırı,
zerre zerre sıhhat topladığını duyuyor adam.
Arkadaşlarla hep seni konuştuk.
Şu anda dünya
iyi insanlarla ağzına kadar dolu gibi geliyor bana.
Pek rahat, hatta mesudum biraz.
Akşam oluyor,
ne yapalım olsun....»

9.11.1943

Ben
senden önce ölmek isterim.
Gidenin arkasından gelen
gideni bulacak mı zannediyorsun?
Ben zannetmiyorum bunu.
İyisi mi, beni yaktırırsın,
odanda ocağın üstüne korsun
içinde bir kavanozun.
Kavanoz camdan olsun,
şeffaf, beyaz camdan olsun
ki içinde beni görebilesin...
Fedakârlığımı anlıyorsun :
vazgeçtim toprak olmaktan,
vazgeçtim çiçek olmaktan
senin yanında kalabilmek için.
Ve toz oluyorum
yaşıyorum yanında senin.
Sonra, sen de ölünce
kavanozuma gelirsin.
Ve orda beraber yaşarız
külümün içinde külün,
ta ki bir savruk gelin
yahut vefasız bir torun
bizi ordan atana kadar...
Ama biz
o zamana kadar
o kadar
karışacağız
ki birbirimize,
atıldığımız çöplükte bile zerrelerimiz
yan yana düşecek.

Toprağa beraber dalacağız.
Ve bir gün yabani bir çiçek
bu toprak parçasından nemlenip filizlenirse
sapında muhakkak
iki çiçek açacak :
biri sen
biri de ben.
Ben
daha ölümü düşünmüyorum.
Ben daha bir çocuk doğuracağım.
Hayat taşıyor içimden.
Kaynıyor kanım.
Yaşayacağım, ama çok, pek çok,
ama sen de beraber.
Ama ölüm de korkutmuyor beni.
Yalnız pek sevimsiz buluyorum
bizim cenaze şeklini.
Ben ölünceye kadar da
bu düzelir herhalde.
Hapisten çıkmak ihtimalin var mı bu günlerde?
İçimden bir şey :
belki diyor.

18 Şubat 1945
Piraye Nâzım Hikmet

Köprüden, emanetçi Nuri Efendiye verip
bir servi sandık yollasa bana memleketim İstanbul,
bir gelin sandığı.
Ç ı ı n n ! diye çıngırağını çınlatıp kapağını açsam :
«İki top Şile bezi,
iki çift bürümcük gömlek,
kılaptan işlemeli mermerşahî mendiller,
Edirne sabunları,
tülbent torbalarda lavanta çiçeği
ve SEN» çıksan içinden.
Yatağımın kenarına oturtsam seni,
kurt postumu ayaklarının altına yaysam
ve karşında elpençe divan durup
boyun büküp
vâlih ü hayran, baksam yüzüne.

Vay, anam, vay, ne kadar güzelsin.
Gülüşünde İstanbul'un âbuhavası,
İstanbul'un lezzeti bakışında.

A benim sultanım efendim, izin versen
ve cüret edebilse Nâzım Hikmet kulun
koklayıp öpmüş gibi olacak yanağını İstanbul'un.

Fakat sakın
«Gel yanıma» deme bana.
Elim eline değse dayanamam
şakkadak düşer betona
ölürüm gibime geliyor.

Ne tuhaf şeyler yazıyorum sana sevgilim.
«Seni seviyorum» diye telgıraf çekmek varken düpedüz...

[1945]

BİR BAHAR MANZARASI

Dizleri ve dirsekleriyle sürünerek
tarlada dört ayaklı sakat bir hayvan gibi gidiyordu.
Otomatik silâhının kayışı çıkmıştı ensesine.
Elleri ve yüzü pisti.
Sırtı uzundu, ümitsizdi.

Buzlar çözüleli bir ay oluyor.
Müthiş gürültülerle kütleler ve pırıltılar
nehirlerin boyunca aktı sıcak denizlere doğru.
Sonra uzun yağmurlar yağmıştı on beş gün kadar önce,
sonra, apansızın evvelki gece
bulutlar dağılmış,
yıldızlar ısınıvermiştiler,
öyle de yaklaşmışlardı ki insanlara
uzanıversen
cıgaranı yakardın ateşlerinde.

Sürünüyordu ıslak toprağın üzerinde,
burnu kanıyordu.

Günün kavuşmasına bir saat kadar vardı,
fakat artık bir daha gece olmayacakmış gibi aydınlıktı hava.
Sudaki ve topraktaki tohumlar,
uzun uykularınıza elvedâ!
Yavruladı böcekler,
yakında yabankazları cenuptan şimale geçecekler.

Uzamıştı tıraşı.
Öyle de nebatçasına bir ihtiyarlıktaydı ki ağır miğferinin altında başı
insanların yaşıyla ilgisizdi.
Yalnız, dişleri genç bir kurdunki gibi beyaz ve temizdi.

Vaatler vardı havada,
verilmiş sözlerle yüklüydü toprak.
Kurbağalar için bile bir bahtiyarlıktı yaşamak.
Kurbağalar yumuşak ve çevikti.
Kocaman ağızlarıyla ince bacaklarında sevinç,
yaş tarlanın üstünde sıçrıyordu kurbağalar.

Birdenbire öyle dört ayaklı, durdu,
sıçrayan kurbağalara baktı.
Burnunun kanı aktı otomatik silâhının değirmi tablasına.

Bahardı, sevgilim, bahardı,
ve bahtiyar olabilmek için
toprakta, havada, suda her şey vardı, sevgilim,
her şey hazırdı,
her şey vardı.

1945

***

Bir taksiye bindim
Hacıbayram yokuşundan pırıl pırıl indim,
denizde çırılçıplaktı mehtâap,
mehtâap şıkır şıkırdı, efendim...

Kimse duymaz, ben duyarım, bir şarkı söylenir,
hay Allah, bir şarkı söylenir.
Demek bizde var ondan,
demek bizde, efendim: "Ehi suvenir..."

Mehtapta seyretmek akan suyu,
akan suyu seyretmek, efendim, bir acayip kederle,
mehtapta bahtiyar olmak ister insan,
bahtiyar olmak ister
bütün insanlarla beraber
ve hattâ hapistekilerle...

[1945]

DOKUZUNCU YILDÖNÜMÜ

Dizboyu karlı bir gece,
sofradan kaldırılıp,
polis otomobiline bindirilip,
bir tirenle gönderilerek
bir odaya kapatılmakla başladı mâceram.
Dokuzuncu yılı biteli üç gün oluyor.

○

Koridorda, sedyede bir adam
yüzünde uzun demirlerin kederi,
açık ağzıyla sırtüstü ölüyor.

Akla yalnızlık geliyor,
— iğrenç ve tam,
delilerin ve ölülerinkine yakın —,
ilki yetmiş altı gün :
sessiz düşmanlığında üstüme kapanan kapının;
sonra, saç bir geminin baş altında yedi hafta.
Lâkin yenilmedik,
kafam :
ikinci bir insandı yanımda.

○

Çoğunun yüzünü unuttum büsbütün,
yalnız, çok ince, çok uzun bir burundur aklımda kalan,
halbuki kaç kere karşımda oturup dizildiler.
Bir tek kaygıları vardı, hakkımda hüküm okunurken :
heybetli olmak.
D e ğ i l d i l e r.

İnsandan çok eşyaya benziyorlardı :
duvar saatları gibi ahmak,
kibirli,
ve kelepçe, zincir filân gibi hazin ve rezildiler.

○

Evsiz ve sokaksız bir şehir.
Tonla ümit, tonla keder.
Mesafeler mikroskobik.
Dört ayaklı mahlûklardan yalnız kediler.

Yasaklar dünyasındayım.
Yârin yanağını koklamak :
yasak.
Çocuklarınla yemek yiyebilmek aynı sofrada :
yasak.
Aranızda tel örgü ve gardiyan olmadan
konuşmak kardeşinle, ananla :
yasak.
Yazdığın mektubun kapatmak zarfını
ve zarfı yırtılmamış mektup almak : yasak.
Yatarken lambayı söndürmen :
yasak.
Tavla oynaman :
yasak.
Ve yasak olmayan değil,
yüreğinde gizleyip elde kalabilen şey :
sevmek, düşünmek ve anlamak.

○

Koridorda, sedyede öldü adam.
Götürdüler.

Artık ne ümit, ne keder.
ne ekmek, ne su,
ne hürriyet, ne hapislik,
ne kadınsızlık, ne gardiyan, ne de tahtakurusu,
ve ne de karşında oturup yüzüne bakan kediler,
bu iş, bitti, tamam.

Fakat devâm ediyor bizimkisi,
sevmek, düşünmek ve anlamakta devâm ediyor kafam,
dövüşemeyişimin affetmeyen öfkesi devâm ediyor.
ve sabahtan beri karaciğer sancımakta berdevam.

20 Ocak 1946

İBRAHİMİN RÜYASI

Rüyada gördüm yâri,
açılmış memeleri,
şöyle belden yukarı
bulutların arasında ay gibi gider.
O gider, ben giderim,
ben dururum, o durur,
ben ona bakarım, bakar o bana.
Gözyaşı tane tane
dökülür telgıraf tellerine.
Telgıraf teli : haber,
gözyaşı : sevinç.
Yeter ki rüyası hayırlı olsun
İbrahim hapiste daha on sene yatar.

1946

Yüklü yemiş dallarıdır kollarımız,
silkeler durur düşman, silkeler durur bizi,
ve yemişimizi daha rahat, daha kolay toplamak için
vurur pırangayı ayağımıza değil,
vurur pırangayı kafamızın içine.

[1946]

BEŞ SATIRLA

Annelerin ninnilerinden
spikerin okuduğu habere kadar,
yürekte, kitapta ve sokakta yenebilmek yalanı,
anlamak, sevgilim, o, bir müthiş bahtiyarlık,
anlamak gideni ve gelmekte olanı.

[1946]

YİNE DE İYİMSERLİK

Kardeşim
sonu tatlıya bağlanan kitaplar yollayın bana

uçak sağ salim inebilsin meydana

doktor gülerek çıksın ameliyattan
kör çocuğun açılsın gözleri

delikanlı kurtarılsın kurşuna dizilirken

birbirine kavuşsun yavuklular
düğün dernek yapılsın hem de

susuzluk da suya kavuşsun
ekmek de hürriyete

kardeşim
sonu tatlıya bağlanan kitaplar yollayın bana
onların dedikleri çıkacak
eninde de sonunda da...

[1946/1949]

BAHAR

Dağlardan inip yayılan bu duman
kış dumanı değil artık.
Bak,
çocuk elleri gibi yumuşak olan sisin içinde
gül kütüklerinin aşı bezleri ıslak.
Kapanmak üzre yarası budanmış ağaçların.
Çırılçıplak dallarda uykuyla uyanıklık arası.
Fakat henüz
ne bir filiz
ne bir yaprak.
Cemreler bile düşmedi daha.

Yağmur yağdı bütün gece,
şakır şakır, bir zafer şarkısı gibi yağdı yağmur,
hâlâ da çiseliyor cesur ve sıcak
ve kardeşçesine gülümsiyerek.

Fakat mümkün
hava belki poyrazlar yine,
hattâ kar serpiştirir.
Lâkin bahar,
— artık o bir müjdeden de fazla bir şey —,
lâkin bahar geldi demektir.

Şubat 1947

DÖRT SATIRLA

Biz bir inatçı bahçıvanız,
siz, bizim, yedi yılda bir açan gülümüzsünüz.
Erişilmez oluşunuz yıldırmıyor bizi,
belki bilhassa bundan dolayı makbulümüzsünüz.

[1947]

ÖLÇÜ

Sevdiğin müddetçe
ve sevebildiğin kadar,
sevdiğine her şeyini verdiğin müddetçe
ve verebildiğin kadar gençsin.

[1947]

MUKAYESE

Osmanlıların en usta şairi Yahya Kemal gelir aklıma :
bir camekânda şişman ve mustarip görürüm onu.
Ve her nedense birdenbire hatırlarım :
Yunan dağlarında ölen topal Bayron'u.

[1947]

***

Yani övünmek gibi olmasın ama,
ben bir çırpıda bir kurşun gibi delip geçtim on yılını esirliğimin.
Ve karaciğer sancısını bırakırsak bir tarafa,
gönül yine o gönül, kafa yine o kafa.

[1947]

Yârimiz koynumuzdayken bile bir başımızayız.
Fakat en bir başımıza olduğumuz zaman bile
canlı cansız bütün halkıyla kâinatın kalabalığı
"Ben burdayım," der, dokunur omzumuza...

telgırafın tellerinde serçeler
telgıraftan habersiz biçâreler
bakarkör ettiniz milletimi
yağlı urganlara gelesiceler.

[1947]

KELÂM

Boşlukta çürür kelâm
topraktan gelmemişse
toprağa dalmamışsa
kökünü salmamışsa.

[1947]

LAKIRDI

Kabristan ölüyle dolu
kadeh rakıyla
«Biz de doluyuz» derler,
bes doludurlar
ağızlarına kadar lakırdıyla.

[1947]

BİR ÖLÜNÜZ VAR

Bir ölünüz var.
Evde, itibarlı bir yerlerde durur fotoğrafı,
bakarsınız görmeden.
Lafı geçtikçe yüreğiniz cız eder.

Bir ölünüz var.
İlkönceleri,
bütün ölüler gibi evin içinde dolaştı geceleri.
Ve bu böyle aylarca sürdü sabahlara kadar.
Şimdi bazan
en olmadık vakitlerde görünür,
hele yalnızlığı dehşetle duyduğunuz zaman.

Bir ölünüz var.
Yatağınızda boş kalan yeri
korkunç bir kederdi ilkönceleri.
Sonra eskidi keder
eskiyen çarşaflarla beraber
ve yıllanmış şaraplar gibi ancak ara sıra
ve ancak bir bardak içilir oldu.

Bir ölünüz var.
Alacakaranlıkta bütün ölüler gibi.
Alacakaranlıkta bir kat daha yakın
fakat belli belirsiz seçilir oldu.

Bir ölünüz var,
kabirde yatar,
etleri çürümemiş,
eli ayağı kıpırdar.

1947

***

Çömeldim bakıyorum toprağa
otlara bakıyorum
böceklere bakıyorum
mavi mavi çiçek açmış onlara bakıyorum
sen bahar toprağı gibisin sevgilim
sana bakıyorum.

Sırtüstü uzandım görüyorum gökyüzünü
ağacın dallarını görüyorum
uçan leylekleri görüyorum
göz açık rüya görüyorum
sen bahar mevsiminin gökyüzü gibisin
seni görüyorum.

Gece kırda ateş yaktım ateşe dokunuyorum
suya dokunuyorum
kumaşa dokunuyorum
gümüşe dokunuyorum
sen yıldızların altında yakılan ateş gibisin
sana dokunuyorum.

İnsanların içindeyim seviyorum insanları
hareketi seviyorum
düşünceyi seviyorum
kavgamı seviyorum
sen bahar içinde bir insansın sevgilim
seni seviyorum.

[1947]

SULTAN HAMİT DEVRİNDE

Sultan Hamit devrinde, Yemen'de on yıl askerlik etmemiş babam,
yüksek memur sınıfından, paşazadeymiş kendisi.
Ben sınıf değiştirip komünist oldum,
dokuz yıl hapislik ettim
— hem de yalnız bu sefer —
devri dilârâyı Cumhuriyet'te,
ve bu vatan hizmeti
daha ne kadar sürer
belli değil.

1947

YUMDUM GÖZLERİMİ

Yumdum gözlerimi :
karanlıkta sen varsın,
karanlıkta sırtüstü yatıyorsun,
karanlıkta bir altın üçgendir alnın ve bileklerin.

Yumulu gözkapaklarımın içindesin sevdiceğim,
yumulu gözkapaklarımın içinde şarkılar.
Şimdi orda her şey seninle başlıyor.
Şimdi orda hiçbir şey yok senden önceme ait
ve sana ait olmayan.

1947

HATUNUMUN GÖZLERİ ELÂDIR DA...

Hatunumun gözleri elâdır da
içinde hâreler var yeşil yeşil :
altın varak üstüne yeşil yeşil meneviş.
Kardeşlerim, bu ne biçim iş,
şu dokuz yıldır eli elime değmeden,
ben burda ihtiyarladım,
o orda.

Kalın, beyaz boynu kırışan kızım,
imkânsızdır ihtiyarlamamız bizim,
etin gevşemesine bir başka tâbir gerek,
zira ki ihtiyarlamak :
kendinden başka hiç kimseyi sevmemek demek.

1947

YATAR BURSA KALESİNDE

Sevdalınız komünisttir,
on yıldan beri hapistir,
yatar Bursa kalesinde.

Hapis ammâ, zincirini kırmış yatar,
en âlâ bir mertebeye ermiş yatar,
yatar Bursa kalesinde.

Memleket toprağındadır kökü,
Bedreddin gibi taşır yükü,
yatar Bursa kalesinde.

Yüreği delinip batmadan,
şarkısı tükenip bitmeden,
cennetini kaybetmeden,
yatar Bursa kalesinde.

1947

BİR HASETÇİ ADAM

Ne hasetçi adamsın;
açmış kanatlarını gider,
uçan kuş kıskanılır mı?

Gözünü hırs bürümüş demek;
rüzgârlığa heveslenmek neyse ne,
fakat su olmayı istemek?

Ne hasetçi adamsın,
şairlik yetmez mi ki,
buğday olaydım, dersin?

1947

AĞLAMAK MESELESİ

Nasıl etmeli de ağlayabilmeli
farkına bile varmadan?
Nasıl etmeli de ağlayabilmeli
ayıpsız,
âşikâre,
yağmur misâli?

Neylersin alışkanlık
için kan ağlarken yüzün güler
dikilitaş gibi dinelirsin yine.
Yavrum, erişmek ne müşkülmüş meğer,
anneler gibi ağlamanın yiğitliğine?

1947

DOSTLUK

Biz haber etmeden haberimizi alırsın,
yedi yıllık yoldan kuş kanadıyla gelirsin.

Gözümüzün dilinden anlar,
elimizin sırrını bilirsin.

Namuslu bir kitap gibi güler,
alnımızın terini silersin.

O gider, bu gider, şu gider,
dostluk, sen yanı başımızda kalırsın.

1947

EN MÜHİM MESELE

Yaprakları arslan pençeli çınarlar
bin yıl yaşamakta,
kestaneler üç bin
ve serviler beş bin sene ayakta.
Kavaklar bile yedi yüz yıl yeşil ve beyaz.
Halbuki biz
ne kadar az yaşıyoruz, kardeşlerim,
ne kadar az yaşıyoruz,
ne kadar az.
Beygirle bir ayardayız henüz
bu en mühim meselede,
hattâ onun kadar bile doyamıyor dünyasına
beygirden çok yük taşıyan çoğunluğumuz.

1947

DÜNYANIN EN TUHAF MAHLUKU

Akrep gibisin kardeşim,
korkak bir karanlık içindesin akrep gibi.
Serçe gibisin kardeşim,
serçenin telaşı içindesin.
Midye gibisin kardeşim,
midye gibi kapalı, rahat.
Ve sönmüş bir yanardağ ağzı gibi korkunçsun, kardeşim.
Bir değil,
beş değil,
yüz milyonlarlasın maalesef.
Koyun gibisin kardeşim,
gocuklu celep kaldırınca sopasını
sürüye katılıverirsin hemen
ve âdeta mağrur, koşarsın salhaneye.
Dünyanın en tuhaf mahlukusun yani,
hani şu derya içre olup
deryayı bilmiyen balıktan da tuhaf.
Ve bu dünyada, bu zulüm
senin sayende.
Ve açsak, yorgunsak, alkan içindeysek eğer
ve hâlâ şarabımızı vermek için üzüm gibi eziliyorsak
kabahat senin,
— demeğe de dilim varmıyor ama —
kabahatın çoğu senin, canım kardeşim!

1947

BİR ŞİİR KİTABININ KAPAK RESMİ

Çöl gelir, kumda giden iziyle;
kutup gelir, dilsiz, beyaz buzuyla;
deniz gelir tuzuyla;
gelir dümdüz ovalar
ince belli tazıyla,
yarışır gökyüzüyle.
Kaleden çıkar gelir,
geceleyin Diyarbekir,
Dicle boyu geceleyin
çıtırdıyan karpuzuyla.
Cıvıl cıvıl kuşlarıyla gelir çınar.
Balık gelir deniziyle,
pul pul gümüş yaldızıyla;
gemi gelir yıldızıyla,
kemanî başında denizkızıyla.
Gül gelir, ceylan nazıyla;
yılan gelir, kıpkırmızı gözüyle;
insan gelir, ayağının tozuyla,
insan gelir, bir çift sevda sözüyle.
Nâzım der ki : Gelir Eyyub'un oğlu Bedri,
boynu uzun, boynu eğri,
yeşille, kırmızıyla,
sırma sırma çiziyle,
bir acayip yazıyla...

1947

ULUDAĞA DAİR

Yedi yıldır Uludağla göz göze bakışıp dururuz.
Ne o kımıldanır yerinden,
ne de ben,
lâkin birbirimizi yakından tanırız.

Gerçekten yaşıyan her şey gibi gülmesini ve kızmasını bilir.

Bazan,
hele kışın, hele geceleri,
hele rüzgâr kıbleden estiği zaman,
karlı senaberlikleri, yaylaları, donmuş gölleriyle
uykusunun içinde şöyle bir kıpırdanır.
ve orda, en yukarda, en tepede oturan keşiş,
uzun sakalı darmadağın
ve etekleri savrularak,
rüzgârın önünde haykıra haykıra iner ovaya.

Sonra, bazan,
hele Mayısta şafak vakitleri,
masmavi, uçsuz bucaksız, koskocaman,
hür ve bahtiyar
yepyeni bir dünya gibi yükselir.

Sonra bazan, gün olur,
gazoz şişelerindeki resimlerine benzer.
Ve ben anlarım ki, görmediğim otelinde
kayakçı bayanlar kanyak içerek
kayakçı baylarla dalga geçmekteler.

Ve gün olur,
şalvarı sarı pırpıt bezinden, kara kaşlı dağlılarından biri
Mukaddes Mülkiyetin mihrabında kesip komşusunu
misafir gelir bize,
71'inci koğuşta on beş yıl yatmaya.

1947

MAZERET

Şu kara toprağın üzerinde
yıldızların arasında
yolculuğumuz
ne kadarcık zamanın işi ki!..
Elimizde ateşin sönmeden yanışı,
taş baltamızın yabanöküzünü yenişi,
alnımızın genişleyip aydınlanışı,
hele, güzelin karşısında başımızın dönüşü
daha dünkü mesele.
Hısım akraba içinde zaten
en azınlık değilsek de
— herhalde fillerin sayısı bizden az —
en genç galiba biziz,
bugünkü halimiz de galiba bu yüzden.
Siz çok daha yaşlısınız bizden,
gün görmüş, umur görmüşsünüz,
dağlar, taşlar ayıplamayın bizi,
kurtlar, kuşlar bizi ayıplamayın,
bizi ayıplamayın komşular;
öfkeden ağlanasıya sersem,
gaddarcasına bedbahtız
fakat aslâ umutsuz değil.

1947

BEN İÇERİ DÜŞTÜĞÜMDEN BERİ

Ben içeri düştüğümden beri
güneşin etrafında on kere döndü dünya.
Ona sorarsanız :
«Lâfı bile edilmez,
mikroskobik bir zaman.»
Bana sorarsanız :
«On senesi ömrümün.»

Bir kurşun kalemim vardı
ben içeri düştüğüm sene.
Bir haftada yaza yaza tükeniverdi.
Ona sorarsanız :
«Bütün bir hayat.»
Bana sorarsanız :
«Adam sen de, bir iki hafta.»

Katillikten yatan Osman,
ben içeri düştüğümden beri,
yedi buçuğu doldurup çıktı,
dolaştı dışarlarda bir vakit,
sonra kaçakçılıktan tekrar düştü içeri,
altı ayı doldurup çıktı tekrar,
dün mektup geldi, evlenmiş,
bir çocuğu doğacakmış baharda.

Şimdi on yaşına bastı,
ben içeri düştüğüm sene,
ana rahmine düşen çocuklar.
Ve o yılın titrek, ince, uzun bacaklı tayları,
rahat, geniş sağrılı birer kısrak oldular çoktan.

Fakat zeytin fidanları hâlâ fidan,
hâlâ çocuktur.

Yeni meydanlar açılmış uzaktaki şehrimde
ben içeri düştüğümden beri.
Ve bizim hane halkı
bilmediğim bir sokakta
görmediğim bir evde oturuyor.

Pamuk gibiydi, bembeyazdı ekmek
ben içeri düştüğüm sene.
Sonra vesikaya bindi,
bizim burda, içerde, birbirini vurdu millet
yumruk kadar, simsiyah bir tayın için.
Şimdi serbestledi yine,
fakat esmer ve tatsız.

Ben içeri düştüğüm sene
İKİNCİSİ başlamamıştı henüz.
Daşav kampında fırınlar yakılmamış,
atom bombası atılmamıştı Hiroşima'ya.

Boğazlanan bir çocuğun kanı gibi aktı zaman.
Sonra kapandı resmen o fasıl,
şimdi ÜÇÜNCÜDEN bahsediyor Amerikan doları.

Fakat gün ışıdı her şeye rağmen
ben içeri düştüğümden beri.
Ve «Karanlığın kenarından
ONLAR ağır ellerini kaldırımlara basıp
doğruldular» yarı yarıya.

Ben içeri düştüğümden beri
güneşin etrafında on kere döndü dünya.
Ve aynı ihtirasla tekrar ediyorum yine,
ben içeri düştüğüm sene
ONLAR için yazdığını :
«Onlar ki toprakta karınca
suda balık
havada kuş kadar
çokturlar,
korkak, cesur,
cahil, hakîm
ve çocukturlar,
ve kahreden
yaratan ki onlardır,
şarkılarımda yalnız onların mâceraları vardır.»
Ve gayrısı,
meselâ benim on sene yatmam,
lâfü güzaf.

1947

BİZ

kulede bir başına bir adam oturur
önünde milyonlarca düğme var
düğmenin birine bastı mıydı
bizlerden biri ya kolunu kaldırır
ya adam öldürür
ya çişini eder

tereci tere satar
biz vatan satarız

biz kurşuna dizeriz düşünceyi
hiçbir şey düşünmiyeceksin
hattâ hiçbir şey düşünmediğini bile

bir ilâcımız var bizim
şırınga ettik mi insana
istediğimizi söyletiriz

biz insan eti yeriz
pek güzel oluyor nohutlu yahnisi

ucu kurşunlu kırbaca pek meraklıyız

kapıya şapkanı as
gir içeriye
yat karımızla
biz görünce şapkayı
döner gideriz rahatsız olmayın diye

çocuklarımız
kıçlarına etiket yapıştırılır
piçhanelerde yetiştirilir

yatağa yatmadan
yastığın altına bak
oraya girmiş olabilir bizlerden biri

geçenlerde güneş tutuldu ya
bu fesatlığı da biz yaptık
propaganda kuvvetiyle

en iyisi bizi asmak
bizi kesmek
hapislere atmak bizi
bizi atomlamaktır

1947

SABAH TÜRKÜLERİ

I

Bir kömür şilebiyle yapılıyor yolculuk.
Rıhtımlarında dövüşülmedik liman mı,
türküsü söylenmedik keder mi kaldı;
her sabah karşıda görünen ufuk
her akşam bırakılmadı mı arkada;
denizlere sürünerek yıldızlar mı gelip geçmedi;
ve her seher vakti
akan suyun üstünden
şavkı vurmuyor mu büyük hasretin?

1947

II

Kara taştan bu kalenin yapısı,
aralandı kapısı,
kızıl kızıl kestanelik karşı dağın tepesi.
Pırıltı ibrişimde,
bir şenlik var içimde,
burnuma geliyor dışarının kokusu.

1945

İBRAHİM BALABAN'IN «BAHAR TABLOSU» ÜSTÜNE SÖYLENMİŞTİR

İşte seyreyle gözüm, hünerini Balaban'ın.
İşte şafak vaktı, Mayıs ayındayız.
İşte aydınlık :
akıllı, cesur, taze, diri, insafsız.
İşte bulut :
kaymak gibi lüle lüle.
İşte dağlar :
hem de mavi, hem de serin.
İşte sabah seyranı tilkilerin :
uzun kuyruklarında ışık,
sivri burunlarında telâşları...
İşte seyreyle gözüm :
işte karnı aç
tüyleri diken diken
ağzı kırmızı
işte dağbaşında kurdun biri.
Kendinde hiç duymadın mı sen
aç kurdun öfkesini sabah vakitleri?
İşte seyreyle gözüm : kelebekler, arılar,
işte kıvıl kıvıl devranı balıkların.
İşte bir leylek:
Mısır'dan yeni gelmiş.
İşte bir geyik :
daha güzel bir dünyanın hayvanı.
İşte seyreyle gözüm :
inin önünde ayı,
uyku sersemi henüz.

Sen aklından geçirmedin mi hiç
toprağı koklayarak,
ayılar gibi dalgın yaşamayı,
bala, armuda, yosunlu loşluğa yakın
insan sesinden, ateşten uzak?
İşte seyreyle gözüm : sincaplar, tavşanlar,
işte kertenkele, işte tosbağa,
işte üzüm gözlü eşeğimiz.
İşte seyreyle gözüm : bir ağaç pırıl pırıl,
güzellikte insana en çok benzeyen.
İşte çayır çimen :
İşte, kokla burnum : nane, kekik.
İşte sulan ağzım : labadalar, ebegümeçleri...
Ellerim, ellerim dokunun, okşayın, avuçlayın.
İşte anamın sütü, karımın eti, gülüşü çocuğumun.
İşte sürülen toprak...
İşte seyreyle gözüm, işte insan :
dağın, taşın, kurdun, kuşun efendisi,
işte çarıkları,
işte poturunda yamalar,
işte karasaban,
işte sağrılarında kederli, korkunç oyuklarıyla öküzleri...

1947

DON KİŞOT

Ölümsüz gençliğin şövalyesi
ellisinde uydu yüreğinde çarpan aklına,
bir Temmuz sabahı fethine çıktı
güzelin, doğrunun ve haklının :
önünde, şirret, aptal devleriyle dünya,
altında mahzun, fakat kahraman Rosinant'ı.

Bilirim,
hele bir düşmeyegör hasretin hâlisine,
hele bir de tam okka dört yüz dirhemse yürek,
yolu yok, Don Kişot'um benim, yolu yok,
yeldeğirmenleriyle dövüşülecek.

Haklısın,
elbette senin Dülsinya'ndır en güzel kadını yeryüzünün,
sen, elbette bezirgânların suratına haykıracaksın bunu,
alaşağı edecekler seni
bir temiz pataklayacaklar.
Fakat, sen, yenilmez şövalyesi susuzluğumuzun,
sen, bir alev gibi yanmakta devâmedeceksin
ağır, demir kabuğunun içinde
ve Dülsinya bir kat daha güzelleşecek...

1947

YAŞAMAYA DAİR

1

Yaşamak şakaya gelmez,
büyük bir ciddiyetle yaşayacaksın
bir sincap gibi meselâ,
yani, yaşamanın dışında ve ötesinde hiçbir şey beklemeden,
yani, bütün işin gücün yaşamak olacak.

Yaşamayı ciddiye alacaksın,
yani, o derecede, öylesine ki,
meselâ, kolların bağlı arkadan, sırtın duvarda,
yahut, kocaman gözlüklerin,
beyaz gömleğinle bir laboratuvarda
insanlar için ölebileceksin,
hem de yüzünü bile görmediğin insanlar için,
hem de hiç kimse seni buna zorlamamışken,
hem de en güzel, en gerçek şeyin
yaşamak olduğunu bildiğin halde.

Yani, öylesine ciddiye alacaksın ki yaşamayı,
yetmişinde bile, meselâ, zeytin dikeceksin,
hem de öyle çocuklara falan kalır diye değil,
ölmekten korktuğun halde ölüme inanmadığın için,
yaşamak, yani ağır bastığından.

1947

YAŞAMAYA DAİR

2

Diyelim ki, ağır ameliyatlık hastayız,
yani, beyaz masadan
bir daha kalkmamak ihtimali de var.
Duymamak mümkün değilse de biraz erken gitmenin kederini
biz yine de güleceğiz anlatılan Bektaşi fıkrasına,
hava yağmurlu mu, diye bakacağız pencereden,
yahut da yine sabırsızlıkla bekleyeceğiz
en son ajans haberlerini.

Diyelim ki, dövüşülmeye değer bir şeyler için,
diyelim ki, cephedeyiz.
Daha orda ilk hücumda, daha o gün
yüzükoyun kapaklanıp ölmek de mümkün.
Tuhaf bir hınçla bileceğiz bunu,
fakat yine de çıldırasıya merak edeceğiz
belki yıllarca sürecek olan savaşın sonunu.

Diyelim ki, hapisteyiz,
yaşımız da elliye yakın,
daha da on sekiz sene olsun açılmasına demir kapının.
Yine de dışarıyla beraber yaşayacağız,
insanları, hayvanları, kavgası ve rüzgârıyla
yani, duvarın arkasındaki dışarıyla.

Yani, nasıl ve nerde olursak olalım
hiç ölünmeyecekmiş gibi yaşanacak...

1948

YAŞAMAYA DAİR

3

Bu dünya soğuyacak,
yıldızların arasında bir yıldız,
hem de en ufacıklarından,
mavi kadifede bir yaldız zerresi yani,
yani, bu koskocaman dünyamız.

Bu dünya soğuyacak günün birinde,
hattâ bir buz yığını
yahut ölü bir bulut gibi de değil,
boş bir ceviz gibi yuvarlanacak
zifiri karanlıkta uçsuz bucaksız.

Şimdiden çekilecek acısı bunun,
duyulacak mahzunluğu şimdiden.
Böylesine sevilecek bu dünya
«Yaşadım» diyebilmen için...

Şubat 1948

ANGİNA PEKTORİS

Yarısı burdaysa kalbimin
yarısı Çin'dedir, doktor.
Sarınehre doğru akan
ordunun içindedir.

Sonra, her şafak vakti, doktor,
her şafak vakti kalbim
Yunanistan'da kurşuna diziliyor.

Sonra, bizim burda mahkûmlar uykuya varıp
revirden el ayak çekilince
kalbim Çamlıca'da bir harap konaktadır
her gece,
doktor.

Sonra, şu on yıldan bu yana
benim, fakir milletime ikrâm edebildiğim
bir tek elmam var elimde, doktor,
bir kırmızı elma :
kalbim...

Ne arteryo skleroz, ne nikotin, ne hapis,
işte bu yüzden, doktorcuğum, bu yüzden
bende bu angina pektoris...

Bakıyorum geceye demirlerden
ve iman tahtamın üstündeki baskıya rağmen
kalbim en uzak yıldızla birlikte çarpıyor...

Nisan 1948

AŞI

1

tarla hazırdı
koyu esmer eti anadan doğma çırılçıplak
tarla hazırdı
şişkin ıslak dudaklarını açmıştı yarı yarıya
uzun sürmedi bekleyiş
sabah aydınlığında canlı küçük kurtlar gibi yukardan saçılıp aktı tohum
hazla ürperdi toprak
içine çekti akanı
açılıp kapanarak
açılıp kapanarak
sonra da mahmur
bir kat daha güzel
terli kabarık
gerindi
ben ölümden kuvvetliyim diyebilirdi
gebeydi artık

2

arılar fırladı güneşe doğru
en önde kızoğlankız yeni beyarı
nazlı bir vızıltıdır zar gibi ince şeffaf kanatları
beli koptu kopacak
altın tüylü süzme karnında da üç kızıl kuşak
yetişip önledi onu erkeklerin en güçlüsü
sonra yukarda boşlukta güneşin orda
dikenli incecik bacaklar karıştı birbirine
bir saniye sürdü aşı

silkinip kurtuldu dişi
düştü erkek
içinden kopan etleriyle toprağa

3

odalarının penceresi ormana açık
ağır yaz bulutlarının altında orman
bir yumurtalık gibi de nemli ılık
erkeğin yüzünde aşağıdan
kadının gözlerinden vuran ışık
ormanın üstüne yağmur boşandı ansızın
yeşil elâ gözlerini yumdu kadın
yarı açık ağzında ıslak dişleri berrak duru
içinde taa yüreğinin kökünde sıcak sıcak duydu yağmuru

4

atan bir damar gibi akıyor nehir
acı yemişleri dikenli dallarıyla duruyor ağaç
duruyor kıraç yabani
güneşte bir şarkı gibi parladı balta
kesildi ağacın gövdesi orta yerinden
ihtiyardı esmerdi ıslaktı makta
kanayacaktı da âdeta
aşı bıçağıyla açıldı yarık
sokuldu ucu kalemin
bu kesik
bu yabani gövdede müjdesi vardı artık
dikensiz dalları
ince kabuklu tatlı yemişleri
geniş yapraklarıyla gelecek olan
yepyeni bir âlemin.

1948

***

İlerleyen aydınlığın içindeyim,
ellerim iştahlı, dünya güzel.

Doyamıyor gözlerim ağaçlara :
öyle ümitli onlar, öyle yeşil.

Güneşli bir yol gidiyor dutlukların arasından,
hapisane revirinde penceredeyim.

Duymuyorum ilâçların kokusunu,
bir yerlerde karanfiller açmış olacak.

İşte böyle, karıcığım, işte böyle,
mesele esir düşmekte değil,
teslim olmamakta bütün mesele...

[Mayıs 1948]

***

Bu işte insafsız olacaksın, birazcık da kibirli,
ne kahır, ne keder, ne zulüm,
seni ancak ölüm
teslim alabilmeli.

[1948]

BEDDUA

Upuzun bir yol gider
aynasında karakolun,
durur kanlı kavaklar
iki yanında yolun,
gülmeyi unutan
memleketimin
kahhar ismiyle kahrolun...

[1948]

BEN BENİ BİR DAHA ELE GEÇİRSEM

Ben, beni bir daha ele geçirsem,
— âbıhayat içersem demiyorum —
kapılar bir daha açılsa
ben bu haneye bir daha girsem
yaşardım yine böyle kanrevan içinde
yine böyle aşk ile sersem,
ben, beni bir daha ele geçirsem...

[1948]

SEN

Sen esirliğim ve hürriyetimsin,
çıplak bir yaz gecesi gibi yanan etimsin,
sen memleketimsin.

Sen elâ gözlerinde yeşil hâreler,
sen büyük, güzel ve muzaffer
ve ulaşıldıkça ulaşılmaz olan hasretimsin...

[1948]

YİNE SANA DAİR

Sende, ben, kutba giden bir geminin sergüzeştini,
sende, ben, kumarbaz macerasını keşiflerin,
sende uzaklığı,
sende, ben, imkânsızlığı seviyorum.

Güneşli bir ormana dalar gibi dalmak gözlerine
ve kan ter içinde, aç ve öfkeli,
ve bir avcı iştihasıyla etini dişlemek senin.

Sende, ben, imkânsızlığı seviyorum,
fakat aslâ ümitsizliği değil...

[1948]

MEŞGALE

Öküzlerimin boynuzlarında ağarırken ortalık
toprağı sürüyorum sabırlı bir kibirle.
Çıplak ayaklarımda toprak nemli ve ılık.

Pazılarımda pırıltılar,
demir dövüyorum öğleye kadar,
kırmızıya boyanıyor karanlık.

Yapraklarında yeşilin en güzeli,
zeytin devşiriyorum ikindi sıcağında,
üstüm başım, yüzüm gözüm ışık.

Her akşam mutlaka misafirim var,
kapım bütün şarkılara
alabildiğine açık.

Geceleyin suya dizboyu girip
çekiyorum denizden ağları :
yıldızlarla balıklar karmakarışık.

Benden sorulur oldu
dünyanın hâli artık :
İnsan ve toprak, karanlık ve aydınlık.

Anladın ya, işim başımdan aşkın,
anladın ya, gülüm,
ben sana âşık olmakla meşgulüm...

1948

***

Siz, aydınlıkta öyle kımıldanmadan durun,
güneş duradursun yeşil entarinizde,
yaram birdenbire açıldı
kan gövdeyi götürüyor bendenizde...

Bursa 1948

HOŞ GELDİN

Hoş geldin, kadınım benim, hoş geldin.
Yorulmuşundur,
nasıl etsem de yıkasam ayacıklarını,
ne gül suyum, ne gümüş leğenim var.
Susamışındır,
buzlu şerbetim yok ki, ikram edeyim.
Acıkmışındır,
sana beyaz keten örtülü sofralar kuramam
memleket gibi esir ve yoksuldur odam.

Hoş geldin, kadınım benim, hoş geldin!
Ayağını bastın odama
kırk yıllık beton çayır çimen şimdi.
Güldün,
güller açıldı penceremin demirlerinde.
Ağladın,
avuçlarıma döküldü inciler;
gönlüm gibi zengin
hürriyet gibi aydınlık oldu odam.
Hoş geldin kadınım benim, hoş geldin.

1948

***

Haydi güle güle gülüm
haydi güle güle...
Hani ağlamak yoktu?
Ağlama kızım,
gözüne batacak sürmelerin.
Taksiye bindin işte,
işte hapisanesinde yattığım şehrin
geçiyorsun içinden.
Şoför belki ben yaşta bir adam
dikiz aynasından bakıyor sana
anlıyor bu güzel kadının ağlamasını.
Belki onun da içerde yatanı vardır
belki tanır beni, belki kendisi de bizdendir.
Biliyorum :
Demirlerden seyrettiğim bu şehir
kaplıcalar
türbeler
ipek fabrikaları ve kocaman bir çınardır.
Ve sahici insanları
benim insanlarım
nasıl da perişan...
Fakat yüzlerine güneş vurmuş gibi olmuştur
sen gözyaşları arasından
onlara baktığın zaman.
Sen bu şehre bundan önce de geldin demek?
Sen bu şehre gelesin de beni aramayasın!
Öyle mi? Ağla gülüm!
Hem de hüngür hüngür ağlamalısın.
Hayır ağlama, Allah belâmı versin benim ağlama!
Etrafına bak :
Ben ve şehir çoktan arkada kaldık.

Fakat ikindi aydınlığında :
benim aydınlığımda ortalık.
Artık elimden kurtulmanın imkânı mı var!
Senin de böyle bir şey istediğin yok zaten.
İşte seninle ben
işte ikimiz gülüm işte ikimiz
işte ikimiz en güzel şeye
dağlardan denize iniyoruz.

***

Süzme bal gibi hava
İkindi vakti çıktım ava
Ben bir ceylâna vuruldum
Ceylanların kara olur gözleri
Benimki yeşil elâ
Sürüklendim kan kusarak
peşinden
Açıldı karşımda cennet-i âlâ

***

Sen güneşin altında yeşil gözlerinle
Çırılçıplak yatacaksın
Ben üstüne eğilip senin
Ben kâinatın en müthiş hadisesini
Seyreder gibi seyredeceğim seni
Sen kollarını boynuma atacaksın
Boynumda kıvıl kıvıl ağırlığın
Ben ölümsüzlüğü tadacağım
Kıpkırmızı ağzından

[1949]

***

Mavi gözleri mahmur
lepiska saçları darmadağın,
çıplak ılık teninde bürümcük geceliği,
yani açık saçık,
hatta hayasızca biraz,
çıkar ansızın yatağından
bizim İstanbul'da bahar

[1949]

GÜZ

Günler gitgide kısalıyor,
yağmurlar başlamak üzre.
Kapım ardına kadar açık bekledi seni.
Niye böyle geç kaldın?

Soframda yeşil biber, tuz, ekmek.
Testimde sana sakladığım şarabı
içtim yarıya kadar bir başıma
seni bekleyerek.
Niye böyle geç kaldın?

Fakat işte ballı meyveler
dallarında olgun, diri duruyor.
Koparılmadan düşeceklerdi toprağa
biraz daha gecikseydin eğer...

BEN BİR YOLCULUK YAPTIM

Uzakta, çok uzakta, geceleri gökyüzüne
beyaz bir yangın gibi aydınlığı vurdu hava meydanlarının
ve kaçırdığım tirenler benden bir şeyler alıp
pırıl pırıl daldı karanlığa,
ben bir yolculuk yaptım.

Ben bir yolculuk yaptım,
insanların gözleri bembeyazdı,
leş kokuyordu çürümüş sular.
Yalanın ve ahmaklığın bataklığını geçtim
adam boyu sazlıklarda kaybolmadan...

Ben bir yolculuk yaptım,
yumrukları sıska karınlarında ve iki büklüm oturan
yahut da rüzgârın önünde yalnayak koşan kadınlarla;
ölülerle birlikte
harp meydanlarında ve barikatlarda unutulmuş olanlarla.

Ben bir yolculuk yaptım,
asfaltı sabah aydınlığıyla ıslak
şehirlerin içinden
mahpusları taşıyan
kamyonlarla geçerek...

Ben bir yolculuk yaptım,
ne senin beyaz dişlerinde ezilen üzümlere doyabildim,
ne de kapalı bir yaz ikindisine benzeyen yatağına.

Ben bir yolculuk yaptım,
yepyeni yapılar vardı şantiyelerde,

genç bir çam gibi yemyeşildi ümit,
ve bin metre yerin altında
insanların alnında yanıyordu grizu lambaları.

Ben bir yolculuk yaptım,
ayışığında, günışığında,
yağmurun ışığında,
dört mevsimle ve bütün zamanlarla birlikte,
böceklerle, otlarla, yıldızlarla birlikte
ve en namuslu insanlarıyla yeryüzünün,
yani bir keman gibi şefkatli,
henüz konuşamayan bir çocuk gibi merhametsiz,
henüz konuşamayan bir çocuk gibi cesur,
yani bir kuş kolaylığıyla ölmeye de
bin yıl yaşamaya da hazır...

TEKİR'LE KAVAK

Esope, La Fontaine
bir de ben
şöyle bir ortaya çıkalım
ibretli masal söylemekte bakalım
hangimiz ustaymış hangimizden?

Ev kedisinin biri
ne pek öyle yumuk yumuk, ne de pek öyle iri
yani Pamuk değil, Samur değil, Tekir
hayatından hem memnundur, hem de memnun değildir.
Memnundur bayan
mangalından mancasından mavi boncuğundan
fakat efendisinin okşayan elleri
artık onun sırtını kabartmıyor
yani kalmamış bu işin tuzu biberi.
Eh, böyle sevdasız yaşamak da zor.
Tutar bir kavağa sevdalanır Tekir.
Kavak ihtiyar külüstür
fakat ne de olsa boylu boslu kavak
ürperir rüzgârda yaprak yaprak
hem de galiba tellidir
hem de başka bir dünyanın erkeği.
Tekir göze alır her şeyi
«— Benim telli kavağım, der,
balık kavağa
çıkamaz ama
ben kediyim sana tırmanacağım, der,
açlıkmış, sefaletmiş
kar kıyametmiş
seninle olayım yeter.»

Başlar kavak yelleri esmeye
ihtiyar kavağın da başında
duramaz olur yerinde.
Laf, yerinde duramayıp da ne yapacak
kavak yürüyemez a...
Bizimkiler bu haldeyken
Tekir'in efendisi işi çakarak
bir hile düşünür hemen :
Kediyi bir kış gecesi bırakır sokağa,
«— Haydi var git, der, seni bekleyen telli kavağa.»
Gece ayazı yediği gibi
sabahı zor eder döner evine Tekir,
aman çok şükür
mangalıyla mancası da onu beklemektedir.
Hani kendi haline bakarak da
milletin dediği gibi
apışıp kalır kavak da
Dral dedenin düdüğü gibi.
Sen artık dinle neyden çün hikâyet mîkünet
ayrılıklardan şikâyet mîkünet.

İbret alın.
İbretleri çoktur bu masalın.
İnsan başından büyük işe kalkışabilir,
bu bir,
Tekir gibi olsun yeter ki,
bu iki.
Kırkından sonra azanı teneşir paklar
bu üç dört beş sekiz
sayı sayacak değiliz
çünkü bunun kırka kadar
yolu var.

1949

KANTO

Eyvâh, ne yazık, aldanarak aşka inandım :
Odeon rekor
nevâdan gazel.
Ne gelen var, ne haber, gün uzun, yollar uzak.
Yaşlar akıyor çeşme gibi didelerimden
Ah!..
Ömrüm seni sevmekle nihayet bulacaktır :
Segâh.
Hâtırımdan çıkmaz aslâ ahd ü peymanın senin :
Rast.
Ne kadar kandı gönül o güzel sözlerine :
Hicazkâr.
Kâfir aldattın beni niye döndün sözünden :
İşte bu kanto...

[1949]

Oğlum Memet Fuat'a.

MELODRAM

Oynayanlar: Ben, Kızıl Saçlı Bacım ve Siz

Prolog

En ümitsiz mâcera :
yedi yerden yara almak değil.
En ümitsiz mâcera :
ipin ucunu kaybetmek elinden
ve gözlerimiz koyun gözü gibi mahzun,
bıçağın altına kendiliğinden
bıçağın altına bıkkın ve uzun
yatıvermesi boynumuzun.

Birinci Perde

Demirden ve betondan bukağım.
Ve mevsim bütün dişiliğiyle sonbahar.
Uzakta bir yerlerde pırıldayan su...
Azgın bir teke gibi belden aşağım,
kıl içinde
ve beynime vuruyor ekşi ekşi kokusu...
Ağır, beyaz elini koy alnıma,
bir şafak seyreder gibi seyredeyim seni.
Beni yalnız bırakma kızıl saçlı bacım,
yoksa ben bir haltlar karıştıracağım...

İkinci Perde

Bu iş böyle olmayabilirdi
size dair bir şeyler hatırlasam.
Halbuki yüzünüz bile aklımda değil.
Siz sadece bir rivayetsiniz.
Durup dinlenmeden işliyor kafam,
durup dinlenmeden yaratıyor sizi.
Ve ben dokunamayan ellerimle giydiriyorum
çırılçıplaklığınıza yeşil entarinizi...

Üçüncü Perde

Yola bakan pencerede durmaktan,
malta boylarında volta vurmaktan
kara sular indi ayaklarıma
ve dokundum size nihayet.
Böyle bir bahçeye hiç girmemişim,
hiç görmemişim gibi geldi bana
ışığın böylesini.
Ve siz olduğunuz gibi karşımdayken
sizi yaratmakta devam etti kafam.

Dördüncü Perde

Bu akşam, belki şimdi, şu dakka sen
arkadan bıçaklandın bacım.
Hem de ben bıçakladım seni,
kanın damlıyor ellerimden.

Görüyorum: işte sen içine gömülürken karanlığın
hayretle açılan gözlerinde
durgun bir su gibi parlıyor hâlâ
bana güvenen rahatlığın.

Elimde sırtına saplanan bıçak,
ve ağzımda müthiş bir yemişin tadı,
seni öyle yüzükoyun kapaklanmış bırakıp
kaçıyorum yanından ağlayarak.

Beşinci Perde

Ölü ayak izleri var
güneşli kumun üstünde.
Gidenler büsbütün gitmedi henüz,
kalanlar öfkeli bir merhametle bakıyor yüzüme
ve henüz dönüp gelmedi çağrılanlar.
Söndü ansızın şehrimin ışıkları,
alaca aydınlığındayım masamda yanan mumun.
Kollarım kan içinde dirseklerine kadar.
Dışarda vekarlı, engin rahatlığı yıldızların,
dışarda sessiz, beyaz haşmetiyle kar.
İçerde yeşil, ıslak yılanlar
çöreklenmiş karanlığında uykumun.
Ben bu dertten kurtulmak için
meydan yerinde yıkamalıyım
kirli çamaşırlarını ruhumun.

Epilog

Bu melodram
burda biter.
Tek kepaze aktörü bendim bu oyunun.
Oğlum Memet,
müjdesini ver.
belki bana bir daha dönmeyecek olan kızıl saçlı bacıma :
Bizimkiler,
bizimkiler nerdeyse Nankin'e girecekler.

Son

[Şubat 1949]

***

Olamadığım yerlerde olabilmenin hasreti midir
bende bu keder
bu güneşli kış günlerinde :
meselâ, İstanbul'umda köprünün üzerinde,
meselâ, Adana'da arasında ırgatların,
meselâ, Yunan dağlarında, meselâ, Çin'de,
meselâ, beni artık sevmeyenin
başucunda.

Yoksa bir oyunu mu bu
karaciğerin,
yoksa, bir rüya mı düşürdü bu hale beni,
yoksa, yalnızlık yine çullandı da üstüme,
yoksa, elliye dayadık da merdiveni
ondan mı?

Bende bu keder,
bende bu kederin ikinci faslı
ayaklarının ucuna basıp
geldiği gibi gider :
yeter ki, bitireyim bu yazıyı,
yahut, uykum biraz düzelsin,
yeter ki, bir mektup gelsin,
yahut, radyoda bir haber...

[1949]

Sevgilim
yalan söylersem sana
kopsun
ve mahrum kalsın dilim :
«Seni seviyorum» demek bahtiyarlığından.

Sevgilim
yalan yazarsam sana
kurusun
ve mahrum kalsın elim
okşayabilmek saadetinden seni.

Sevgilim
yalan söylerse sana gözlerim
iki nâdim gözyaşı gibi avuçlarıma aksınlar
ve göremesinler seni bir daha....

[1949]

BİR NEHRE ATILAN CENAZE

Hapisliğimin on ikinci yılındaydım
üç aydan beri de
canlı cenaze halindeydim
cenaze olan ben
serilmiş yatıyordu
canlı olan ben
onu ibretle seyrediyordu
başka bir şey de gelmiyordu elinden
cenaze yiyordu kendi kendini
yapyalnızdı bütün cenazeler gibi de
ihtiyar bir kadın gelip durdu kapıda
annem
ana oğul cenazeyi kaldırdık
ben ayaklarından tuttum o başucundan
ağır ağır indirdik
attık Yang-tse nehrine
kuzeyden akıyordu ışıl ışıl ordular

[1949]

AYDAN ASFALTA DÜŞEN TAVUŞAN

Ay doğdu içinde tavuşanıyla
ben bir şey düşündüm yüreğimin kanıyla
terini sildi o şey ceketinin yeniyle
o şey tepeden tırnağa süzdü beni
bastı gaza aldı virajı debriyajdayken
ezip geçti aydan asfalta düşen tavuşanı.

[1949]

TAHİRLE ZÜHRE MESELESİ

Tahir olmak da ayıp değil Zühre olmak da
hattâ sevda yüzünden ölmek de ayıp değil,
bütün iş Tahirle Zühre olabilmekte
yani yürekte.

Meselâ bir barikatta dövüşerek
meselâ kuzey kutbunu keşfe giderken
meselâ denerken damarlarında bir serumu
ölmek ayıp olur mu?

Tahir olmak da ayıp değil Zühre olmak da
hattâ sevda yüzünden ölmek de ayıp değil.

Seversin dünyayı doludizgin
ama o bunun farkında değildir
ayrılmak istemezsin dünyadan
ama o senden ayrılacak
yani sen elmayı seviyorsun diye
elmanın da seni sevmesi şart mı?
Yani Tahiri Zühre sevmeseydi artık
yahut hiç sevmeseydi
Tahir ne kaybederdi Tahirliğinden?

Tahir olmak da ayıp değil Zühre olmak da
hattâ sevda yüzünden ölmek de ayıp değil.

HAPİSTE YATACAK OLANA BAZI ÖĞÜTLER

Dünyadan memleketinden insandan
umudun kesik değil diye
ipe çekilmeyip de
atılırsan içeriye
yatarsan on yıl on beş yıl
daha da yatacağından başka
sallansaydım ipin ucunda
bir bayrak gibi keşke
demeyeceksin
yaşamakta ayak direyeceksin.

Belki bahtiyarlık değildir artık
boynunun borcudur fakat
düşmana inat
bir gün fazla yaşamak.

İçerde bir tarafınla yapyalnız kalabilirsin
kuyunun dibindeki taş gibi
fakat öbür tarafın
öylesine karışmalı ki dünyanın kalabalığına
sen ürpermelisin içerde
dışarda kırk günlük yerde yaprak kıpırdasa.

İçerde mektup beklemek
yanık türküler söylemek bir de
bir de gözünü tavana dikip sabahlamak
tatlıdır ama tehlikelidir.

Tıraştan tıraşa yüzüne bak
unut yaşını
koru kendini bitten
bir de bahar akşamlarından.

bir de ekmeği
son lokmasına dek yemeyi
bir de ağız dolusu gülmeyi unutma hiçbir zaman.

Bir de kim bilir
sevdiğin kadın seni sevmez olur
ufak iş deme
yemyeşil bir dal kırılmış gibi gelir
içerdeki adama.

İçerde gülü bahçeyi düşünmek fena
dağları deryaları düşünmek iyi
durup dinlenmeden okumayı yazmayı
bir de dokumacılığı tavsiye ederim sana
bir de ayna dökmeyi.

Yani içerde on yıl on beş yıl
daha da fazlası hattâ
geçirilmez değil
geçirilir
kararmasın yeter ki
sol memenin altındaki cevahir.

[Mayıs 1949]

KORKU

Bize türkülerimizi söyletmiyorlar Robeson
kartal kanatlı kanaryam
inci dişli zenci kardeşim
türkülerimizi söyletmiyorlar bize.

Korkuyorlar Robeson
şafaktan korkuyorlar
görmekten, duymaktan, dokunmaktan korkuyorlar
yağmurda çırılçıplak yıkanır gibi ağlamaktan
sımsıkı bir ayvayı dişler gibi gülmekten korkuyorlar
sevmekten korkuyorlar, bizim Ferhad gibi sevmekten
(sizin de bir Ferhadınız vardır elbet Robeson
adı ne?)
tohumdan ve topraktan korkuyorlar
akan sudan ve hatırlamaktan korkuyorlar
ne iskonto, ne komisyon, ne vâde isteyen bir dost eli
sıcak bir kuş gibi gelip konmamış ki avuçlarının içine
ümitten korkuyorlar Robeson, ümitten korkuyorlar, ümitten,
korkuyorlar, kartal kanatlı kanaryam
türkülerimizden korkuyorlar Robeson.

[Ekim 1949]

NİNNİ

Ruhum
gözlerini yumuşacık yum
ve gömülür gibi suya
çıplak ve beyaz giriver uykuya
rüyaların en güzeli bekliyor seni
ninni...

Ruhum
gözlerini yumuşacık yum,
kucağımdaymışın gibi bırak kendini
ninni,

uykunda unutma beni
ninni...
Gözlerini yumuşacık yum
yeşil elâ gözlerini
ninni ruhum
ninni.

***

Sen yukarda
yemişli dalların içindesin,
yeşil gözlerin güneş dolu,
dudakların bala bulanmış.
Ben ağacın dibindeyim,
bir ayağım çukurda...
Ben senden çok önce gideceğim,
sen bensiz kalacaksın ihtiyarlığında...

1949

ELLERİNİZE VE YALANA DAİR

Bütün taşlar gibi vekarlı,
hapiste söylenen bütün türküler gibi kederli,
bütün yük hayvanları gibi battal, ağır
ve aç çocukların dargın yüzlerine benziyen elleriniz.

Arılar gibi hünerli, hafif,
sütlü memeler gibi yüklü,
tabiat gibi cesur
ve dost yumuşaklıklarını haşin derilerinin altında gizliyen elleriniz.

Bu dünya öküzün boynuzunda değil,
bu dünya ellerinizin üstünde duruyor.

Ve insanlar, ah, benim insanlarını,
yalanla besliyorlar sizi,
halbuki açsınız,
etle, ekmekle beslenmeğe muhtaçsınız.
Ve beyaz bir sofrada bir kere bile yemek yemeden doyasıya,
göçüp gidersiniz bu her dalı yemiş dolu dünyadan.

İnsanlar, ah, benim insanlarını,
hele Asyadakiler, Afrikadakiler,
Yakın Doğu, Orta Doğu, Pasifik adaları
ve benim memleketlilerim,
yani bütün insanların yüzde yetmişinden çoğu,
elleriniz gibi ihtiyar ve dalgınsınız,
elleriniz gibi meraklı, hayran ve gençsiniz.

İnsanlarım, ah, benim insanlarım,
Avrupalım, Amerikalım benim,

uyanık, atak ve unutkansın ellerin gibi,
ellerin gibi tez kandırılır,
kolay atlatılırsın...

İnsanlarım, ah, benim insanlarım,
antenler yalan söylüyorsa,
yalan söylüyorsa rotatifler,
kitaplar yalan söylüyorsa,
duvarda afiş, sütunda ilan yalan söylüyorsa,
beyaz perdede yalan söylüyorsa çıplak baldırları kızların,
dua yalan söylüyorsa,
ninni yalan söylüyorsa,
rüya yalan söylüyorsa,
meyhanede keman çalan yalan söylüyorsa,
yalan söylüyorsa umutsuz günlerin gecelerinde ayışığı,
söz yalan söylüyorsa,
renk yalan söylüyorsa,
ses yalan söylüyorsa,
ellerinizden geçinen
ve ellerinizden başka her şey
herkes yalan söylüyorsa,
elleriniz balçık gibi itaatli,
elleriniz karanlık gibi kör,
elleriniz çoban köpekleri gibi aptal olsun,
elleriniz isyan etmesin diyedir.
Ve zaten bu kadar az misafir kaldığımız
bu ölümlü, bu yaşanası dünyada
bu bezirgân saltanatı, bu zulüm bitmesin diyedir.

[1949]

İBRAHİM BALABAN'IN «MAPUSANE KAPISI TABLOSU» ÜSTÜNE SÖYLENMİŞTİR

Altı kadın vardı demir kapının önünde,
beşi toprağa oturmuş, ayakta biri;

sekiz çocuk vardı demir kapının önünde,
besbelli henüz öğrenmemişler gülmeyi.

Altı kadın vardı demir kapının önünde,
ayakları sabırlı, ellerinde keder,

sekiz çocuk vardı demir kapının önünde,
cin gibi bakıyor kundaktakiler.

Altı kadın vardı demir kapının önünde,
sımsıkı gizlemişler saçlarını,

sekiz çocuk vardı demir kapının önünde,
biri kavuşturmuş avuçlarını.

Bir jandarma vardı demir kapının önünde,
ne dost ne düşman, nöbet uzun, hava sıcak.

Bir beygir vardı demir kapının önünde,
nerdeyse ağlayacak.

Bir köpek vardı demir kapının önünde,
burnu kara, tüyü sarı,

kamış sepetlerde yeşil biber vardı,
torbalarda kömür, heybelerde soğan sarmısak.

Altı kadın vardı demir kapının önünde
ve demir kapının ardında beş yüz erkek vardı efendim;
altı kadından biri sen değildin, ama
beş yüz erkekten biri bendim...

28.12.1949
Bursa Hapisane

BALABAN'IN «HARMAN TABLOSU» ÜSTÜNE SÖYLENMİŞTİR

Seçköyü'nden Feyzioğlu Ali'nin kızı,
harman yerinde su döküyor dombaylara.
Dombaylar kapı gibi,
dombaylar kızgın tuğladan,
dombaylar kırmızı kara.
Ben de dombaylar gibi,
eğdim kafamı toprağa.
Su dök!
serinleyeyim!

1950

Karıcığım,

Hasretliğin on ikinci yılı bu
on ikinci yılı
Gönül ağzına kadar dolu
Sen diyorum İstanbul geliyor aklıma
İstanbul diyorum sen
Sen şehrim kadar güzelsin
şehrim senin kadar acılı.

[1950]

Hapislerde geçen on beş sene arkamda,
önümde daha on yedi yıl.
Bir bayrak dalgalanır kafamda :
kan gibi kızıl.
Bir kadın severim :
süt gibi beyaz.
Bir şarkı söylerim :
bütün fidanlardan ümitli.
Şarkımda kavgası, kederi, sevinci insanlarımın
ve elimde kadınının elime dokunamayan eli...

[1950]

ÜSTAD'A TELGIRAF

ÜSTAD...
İki elin kanda bile olsa gel.
Sana bir bayrak gibi açacağım içimi.
İşte, yine
Durmakta ısrar ediyor kalbim.
Hapishane duvarları içinde,
yalnız sessiz,
«Miskince bir ölüme razı olmuyor gönlüm.»

ÜSTAD...
İki elin kanda bile olsa gel.
Sana bir bayrak gibi açacağım içimi.
Dudakların değerken alnıma,
Ben... Hürriyet şarkısı söyliyeyim son defa...

Bursa Hapisanesi
3.2.1950

MÜNEVVER'İN DOĞUM GÜNÜ

Yapraklara, dallara, yeşillere, allara,
nice nice yıllara gülüm, nice nice yıllara.
Yaprak dala, al yeşile yaraşır,
gayrı bundan böyle vermem seni ellere...

12.2.50

AÇLIK GREVİNİN BEŞİNCİ GÜNÜNDE

Kardeşlerim,
demek istediklerimi doğru dürüst diyemiyorsam
kusura bakmayın kardeşlerim,
azıcık sarhoş gibiyim, birazcık dönüyor kafam,
rakıdan değil
açlıktan hafif tertip.

Kardeşlerim,
Avrupa'dakiler, Asya'dakiler, Amerika'dakiler,
ben, hapiste açlık grevinde değil de
bir kırda yatıyor gibiyim bu Mayıs ayında geceleyin.
Ve gözleriniz ışıl ışıl yıldızlar gibi başucumda;
ve elleriniz tek bir el
anamın eli gibi
yârimin eli gibi
Memed'in eli gibi
hayatın eli gibi avucumda.

Kardeşlerim,
zaten beni hiçbir zaman bir başıma bırakmadınız,
hem sade beni değil
memleketimi ve halkımı da.
Sizinkileri benim sevdiğim kadar
siz de benimkileri seviyorsunuz diye
sağ olun kardeşlerim, teşekkür ederim.

Kardeşlerim,
ölmeğe niyetim yok.
Kardeşlerim,
biliyorum,
yine de yaşamakta devam edeceğim yanı başınızda :
Aragon'un mısraında olacağım
— gelecek güzel günleri anlatan her mısraında —
ve beyaz güvercininde Picasso'nun
ve Robeson'un türkülerinde
ve asıl
ve en güzeli :
Marsilya dok işçilerinden yoldaşımın muzaffer gülüşünde olacağım.

Kardeşlerim,
dolu dizgin bahtiyarım doğrusu.

Mayıs, 1950

HAPİSTEN ÇIKTIKTAN SONRA

1 — Uyanış

Uyandın.
Nerdesin?
Evinde.
Alışamadın hâlâ
uyanır — uyanmaz
evinde olmaya.
On üç yıl hapiste kalmanın
sersemliklerinden biri de bu.
Yanında yatan kim?
Yalnızlık değil, karın.
Uyuyor melekler gibi mışıl mışıl.
Yaraştı hatuna gebelik.
Saat kaç?
Sekiz.
Demek akşama kadar emniyettesiniz.
Çünkü teamüldendir
polis ev basmaz güpegündüz.

2 — Akşam Gezintisi

Hapisten çıkmışın,
çıkar çıkmaz da
gebe koymuşun karını,
takmışın koluna
geziyorsun akşamüstü mahallede.
Karnı burnunda hatunun.
Nazlı nazlı taşıyor mukaddes yükünü.
Sen saygılı ve kibirlisin.

Hava serin.
Üşümüş bebek elleri gibi bir serinlik.
Avuçlarına alıp onu
ısıtasın gelir.
Mahallenin kedileri kasabın kapısında
ve üst katta kıvırcık karısı
yerleştirmiş pencerenin pervazına memelerini
akşamı seyrediyor.
Alaca aydınlık, tertemiz gökyüzü,
duruyor orta yerinde çoban yıldızı
bir bardak su gibi pırıl pırıl.
Bu yıl uzunca sürdü pastırma yazı,
dut ağaçları sarardıysa da,
incirler hâlâ yeşil.
Mürettip Refik'le sütçü Yorgi'nin ortanca kızı
çıkmışlar akşam piyasasına,
parmakları birbirine dolanmış.
Bakkal Karabet'in ışıkları yanmış.
Affetmedi bu Ermeni vatandaş
Kürt dağlarında babasının kesilmesini.
Fakat seviyor seni,
çünkü sen de affetmedin
bu karayı sürenleri Türk halkının alnına.
Mahallenin veremlileri, yataklara düşenler,
bakıyor camların arkasından.
Çamaşırcı Huriye'nin işsiz oğlu,
omuzlarında keder,
kahveye gidiyor.
Ajans haberlerini okuyor radyosu Rahmi Beylerin :
Uzak Asya'da bir memleket,
sarı ay yüzlü insanlar
beyaz bir ejderhayla dövüşmekteler.
Oraya gönderildi seninkilerden
dört bin beş yüz tane Memet,
kardeşlerini katletmeğe.

Kızarıyor yüzün
öfkeden ve utançtan
ve umumiyetle filân değil,
sırf sana ait
ve eli kolu bağlı bir hüzün.
Karını arkadan itip yere yuvarlamışlar da
düşürmüş gibi çocuğunu,
yahut yine hapisteymişin de
karakolda yine dövdürülüyormuş gibi
köylü candarmalara köylüler.
Ansızın bastırdı gece.
Bitti akşam gezintisi.
Bir polis jipi saptı sizin sokağa,
karın fısıldadı :
— Bizim eve mi?

3 — Gecenin Saat Biri

Masanın örtüsü mavi basma,
üstünde yalansız, güler yüzlü, cesur,
kitaplarımız durur.
Esirlikten dönmüşüm, anacığım,
kendi memleketimde düşman kalesinden.
Gecenin saat biri,
lambayı söndürmedik.
Yanımda karım yatar :
Karım beş aylık gebeliğinde,
etim etine değende
elimi karnına koyanda
bebek kıpır kıpır kıpırdar.
Dalda yaprak,
suda balık,
rahimde insan yavrusu,
yavrum.

Yavrumun pembe yünden zıbını,
anası ördü.
Bedeni benim karışımla bir karış,
kolları şu kadarcık.
Yavrum,
Kız olursa tepeden tırnağa anasına benzesin
istiyorum,
oğlan olursa, boyu bosu bana.
Kız olursa elâ elâ baksın,
oğlan olursa maviş maviş.
Yavrum.
Kız olsun, oğlan olsun,
kaç yaşında olursa olsun,
yavrum düşmesin istiyorum hapislere
güzelden, haklıdan, barıştan yana diye.
Fakat malum,
kızım yahut oğlum,
gecikirse suların ışıması
dövüşeceksin
ve hattâ...
Yani haylıca müşkül bir zanaatmış bizde bugün
babalık zanaatı da.
Gecenin saat biri.
Lambayı söndürmedik.
Belki yarım saat sonra, belki sabaha karşı
gene basılabilir evim,
beni alıp götürürler
kitaplarımızla beraber.
Yanımda birinci şubeninkiler
dönüp bakarım :
durur kapıda karım
eşiğin üzerinde,
uçar entarisi sabah rüzgârında.
Yüklü ağır karnında
bebek kıpır kıpır kıpırdar.

4 — *Doğum*

Anası bir oğlancık doğurdu bana;
kaşsız, sarı bir oğlan,
masmavi kundağında yatan
bir nur topu, üç kilo ağırlığında.
Benim oğlan
dünyaya geldiği zaman,
çocuklar doğdu Kore'de,
sarı ay çiçeğine benziyorlardı.
Mak Artır kesti onları,
gittiler ana sütüne bile doyamadan.

Benim oğlan
dünyaya geldiği zaman,
çocuklar doğdu Yunan zindanlarında,
babaları kurşuna dizilmiş.
Bu dünyada ilk görülecek şey diye
demir parmaklığı gördüler.
Benim oğlan
dünyaya geldiği zaman
çocuklar doğdu Anadolu'da,
mavi gözlü, kara gözlü, elâ gözlü bebeklerdi.
Bitlendiler doğar doğmaz,
kim bilir kaçı sağ kalır mucize kabilinden.
Benim oğlan
benim yaşıma bastığı zaman,
ben bu dünyada olmayacağım,
ama harikulâde bir beşik olacak dünya,
siyah,
beyaz,
sarı,
bütün çocukları
sallayan
mavi atlas döşekli bir beşik.

1950

GENÇLİK MARŞI

Yenilmez bayrağıyız ilerinin
Güzel yurdumuzda halktan yanayız
Düşmanıyız karanlığın gerinin
Dünyada barıştan halktan yanayız

Halk için gerçekten hürriyet için
İleri ferah bir memleket için
Çelik bir imanla yürüyelim biz
Biz su katılmamış yurtseverleriz

Halka açılmalı ardına kadar
Bilimi hapseden altın kapılar
Büyük Türk halkının hakkıdır bilgi
İçtiği su yediği ekmek gibi

Halk için gerçekten hürriyet için
İleri ferah bir memleket için
Çelik bir imanla yürüyelim biz
Biz su katılmamış yurtseverleriz

İstanbul, 1950

ANNEN

— Sen bir küçük bebektin,
Kimdi süt veren sana?
Hastaydın, ölecektin,
Kim kanat gerdi sana?
— Annen!

— Senin minik başını
Avuçlarına alıp,
Gece uykusuz kalıp
Kolunda kim salladı?
— Annen!

— Şimdi giderken okula
Yemeğini kim hazırlar?
Kim bakar arkandan yola?
Kimdir seni en çok seven?
— Annen!

[1950]

EN MÜHİM MESELE

Toprak doyurası gözleri doymuyor
çok çok para kazanmak istiyorlar;
öldürmemiz, ölmemiz lazım geliyor
çok çok para kazanmaları için.

Elbet de aşikâre söylemiyorlar bunu :
renk renk fener asmışlar kuru dallara,
yalanları salmışlar yollara,
hepsinin de kuyruğu telli pullu.

Davullar dövülüyor pazar yerinde
çadırlarda kaplan adam, deniz kızı, kesik baş,
pembe donlu canbazlar tellerin üzerinde
hepsinin de yüzü gözü boyalı.

Aldanıp aldanmamak,
İşte mesele.
Aldanmazsak : varız!
Aldanırsak : yok!

1951

BİR HAZİN HÜRRİYET

Satarsın gözlerinin dikkatini, ellerinin nurunu,
bir lokma bile tatmadan yoğurursun
bütün nimetlerin hamurunu.
Büyük hürriyetinle çalışırsın el kapısında,
anamı ağlatanı Karun etmek hürriyetiyle,
hürsün!

Sen doğar doğmaz dikilirler tepene,
işler ömrün boyunca durup dinlenmeden yalan
değirmenleri,
büyük hürriyetinle parmağın şakağında düşünürsün
vicdan hürriyetiyle,
hürsün!

Başın enseden kesik gibi düşük,
kolların iki yanda upuzun,
büyük hürriyetinle dolaşıp durursun,
işsiz kalmak hürriyetiyle,
hürsün!
En yakın insanınmış gibi seversin memleketini,
günün birinde, meselâ, Amerika'ya ciro ederler onu
seni de büyük hürriyetinle beraber,
hava üssü olmak hürriyetiyle,
hürsün!
Yapışır yakana kopası elleri Valstrit'in,
günün birinde, diyelim ki, Kore'ye gönderilebilirsin,
büyük hürriyetinle bir çukuru doldurabilirsin,
meçhul asker olmak hürriyetiyle,
hürsün!

Bir âlet, bir sayı, bir vesile gibi değil
insan gibi yaşamalıyız dersin,
büyük hürriyetinle basarlar kelepçeyi,
yakalanmak, hapse girmek, hattâ asılmak hürriyetiyle,
hürsün!
Ne demir, ne tahta, ne tül perde var hayatında,
hürriyeti seçmene lüzum yok
hürsün.
Bu hürriyet hazin şey yıldızların altında.

1951

İÇİNDEKİLER

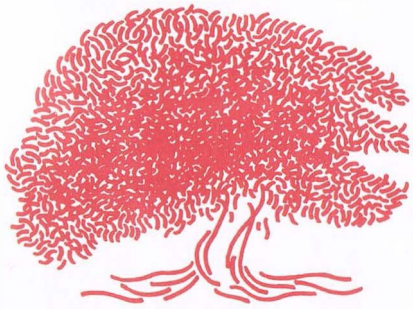
1929-1935
[Şafaklar sarmadan dağları] 9
Yeni Sanat 10
İtizârname-i Nâzım 11
[Baba!] 12
Nasılsın? 13
Karıma Birinci Mektup 14
Hatıralar 16
Yürümek 17

1937-1951
Talihsiz Yusuf'un Gemisiyle Barselon'a Seyahat 21
Akdeniz'de Dolaşan Hayalet 31
Yaşamak Kasideleri I 33
[Güneşte] 35
Kara Haber 36
Hünernâmem'den Minyatürler 38
[Elektrik yanıyor] 40
[İstasyon] 45
Beş Dakika 50
Meşhur Adamlar Ansiklopedisi 54
[Karıcığım;/senin kaç yaşında olduğunu] 79
Mani 80
Mani 80
Pirayende 81
[Hasretini, yokluğunu, sensizliği] 83
[Yıldızlar yandı] 84
[Geldi yıldızlarla birlikte hatıralar] 85
Ayşe'nin Mektupları 86
[Dışarda kuşlar ötüyor] 124
[Ben/senden önce ölmek isterim] 125
[Köprüden, emanetçi Nuri Efendiye verip] 127

Bir Bahar Manzarası 128
[Bir taksiye bindim] 130
Dokuzuncu Yıldönümü 131
İbrahimin Rüyası 134
[Yüklü yemiş dallarıdır kollarımız] 135
Beş satırla 135
Yine de İyimserlik 136
Bahar 137
Dört Satırla 138
Ölçü 138
Mukayese 138
[Yani övünmek gibi olmasın ama] 139
[Yârimiz koynumuzdayken bile bir başımızayız] 139
[Telgrafın tellerinde serçeler] 139
Kelâm 140
Lakırdı 140
Bir Ölünüz Var 141
[Çömeldim bakıyorum toprağa] 142
Sultan Hamit Devrinde 143
Yumdum Gözlerimi 143
Hatunumun Gözleri Elâdır da 144
Yatar Bursa Kalesinde 145
Bir Hasetçi Adam 146
Ağlamak Meselesi 146
Dostluk 147
En Mühim Mesele [Yaprakları arslan pençeli] 147
Dünyanın En Tuhaf Mahluku 148
Bir Şiir Kitabının Kapak Resmi 149
Uludağa Dair 150
Mazeret 152
Ben İçeri Düştüğümden Beri 153
Biz 156
Sabah Türküleri 158
İbrahim Balaban'ın "Bahar Tablosu" Üstüne Söylenmiştir 159
Don Kişot 161
Yaşamaya Dair 162
Angina Pektoris 165
Aşı 166
[İlerleyen aydınlığın içindeyim] 168

[Bu işte insafsız olacaksın, birazcık da kibirli] 168
Beddua 169
Ben Beni Bir Daha Ele Geçirsem 169
Sen 170
Yine Sana Dair 170
Meşgale 171
[Siz aydınlıkta öyle kımıldanmadan durun] 172
Hoş Geldin 172
[Haydi güle güle gülüm] 173
[Süzme bal gibi hava] 174
[Sen güneşin altında yeşil gözlerinle] 175
[Mavi gözleri mahmur] 175
Güz 176
Ben Bir Yolculuk Yaptım 177
Tekir'le Kavak 179
Kanto 181
Melodram 182
[Olamadığım yerlerde olabilmenin hasreti midir] 186
[Sevgilim/yalan söylersem sana] 187
Bir Nehre Atılan Cenaze 188
Aydan Asfalta Düşen Tavuşan 188
Tahirle Zühre Meselesi 189
Hapiste Yatacak Olana Bazı Öğütler 190
Korku 192
Ninni 193
[Sen yukarda] 193
Ellerinize ve Yalana Dair 194
İbrahim Balaban'ın "Mapusane Kapısı Tablosu" Üstüne 196
Balaban'ın "Harman Tablosu" Üstüne Söylenmiştir 197
[Karıcığım,/Hasretliğin on ikinci yılı bu] 198
[Hapislerde geçen on beş sene arkamda] 198
Üstad'a Telgıraf 199
Münevver'in Doğum Günü 199
Açlık Grevinin Beşinci Gününde 200
Hapisten Çıktıktan Sonra 202
Gençlik Marşı 207
Annen 208
En Mühim Mesele [Toprak doyurası gözleri] 209
Bir Hazin Hürriyet 210

Yayımlayan: Anadolu Yayıncılık A.Ş.
Kapak Baskı: Ana Basım Sanayi A.Ş.
İç Baskı: Şefik Matbaası

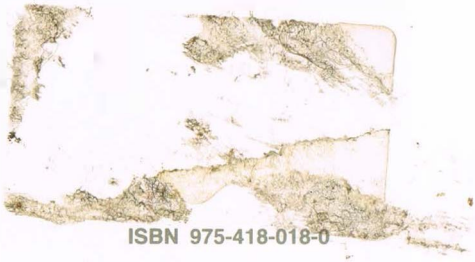

Nâzım Hikmet'in çok güç koşullarda korunmuş, elden ele geçmiş, bazıları sağlığında basılamamış, bazıları özen gösterilmeden basılmış olan yapıtları, bu işe gönül vermiş eleştirmenlerin çabalarıyla, içerde ve dışarda, yıllardır derlenip toparlanmaya çalışılmış, ama çeşitli nedenlerden kaynaklanan yanlışların, karışıklıkların, tutarsızlıkların bir türlü önü alınamamıştır.

Şimdi Adam Yayınları size Nâzım Hikmet'in yepyeni bir toplu yapıtlar derlemesini sunuyor.

Bu yolda daha önce yapılan bütün olumlu çalışmalar, Nâzım Hikmet'in kitaplarının ilk basımları, arkasında bıraktığı müsveddeler — mekanik yaklaşımlara düşmeden, durumlara, türlere göre ayrı değerlendirmelere gidilerek — büyük bir özen ve duyarlıkla yeniden gözden geçirilmiş, konunun uzmanı eleştirmenlerin özverili katkıları ve ortak çabalarıyla, sanatçının özellikleri, kendine özgü kullanımları gölgelenmeden, yanlışların düzeltilmesi, karışıklıkların, tutarsızlıkların giderilmesi sağlanmıştır.

ADAM

adam 337

ISBN 975-418-018-0